

2008

ISSN 1331-2170

UDK 282

liturgijsko-pastoralni list

živo vrelo

Hrvatski institut za liturgijski pastoral pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji • god. XXV. • cijena: 13 kn

od 6. srpnja do 9. kolovoza 2008.

Euharistijsko klanjanje

Euharistijsko klanjanje produbljuje plodove slavlja koje je spomen-čin Kristova vazmenog otajstva.

Klanjanje – obnova euharistijskog saveza

Štujući Krista nazočnog u sakramentu, neka vjernici imaju na umu da Kristova prisutnost proizlazi iz žrtve i da je usmjerena prema pričesti. Pobožnost klanjanja presvetoj euharistiji potiče vjernike da potpuno uzmu udjela u vazmenom otajstvu i zahvalna srca odgovore Onome koji po svome čovječstvu neprestano ulijeva božanski život u udove svoga Tijela.

Neka vjernici znaju da molitva pred Kristom u sakramentu produžuje ono jedinstvo što su ga zadobili u pričesti i obnavlja savez euharistijskoga slavlja koji ih ptiče da ga vladanjem i životom odraze.

Sveta pričest i štovanje euharistijskog otajstva izvan mise, 79-80.

u ovom broju:

ŽIVO VRELO

1

urednikova riječ

- Od klanjanja do poklonstva

2

naša tema: euharistijsko klanjanje

- Euharistijsko klanjanje: čin vjere i/ili pobožnosti, *Ivica Žižić*
- Od slavljenja euharistije do euharistijskog klanjanja ili obratno?, *Ivan Šaško*
- Euharistijsko klanjanje između dinamike prisutnosti i gledanja Prisutnog, *Ante Crnčević*

18

otajstvo i zbilja

Biblijska razmišljanja: S. Slišković, I. Šaško, A. Vučković, I. Raguž, Ž. Tanjić

- Četrnaesta nedjelja kroz godinu
- Petnaesta nedjelja kroz godinu
- Šesnaesta nedjelja kroz godinu
- Sedamnaesta nedjelja kroz godinu
- Osamnaesta nedjelja kroz godinu

38

u duhu i istini

- Glazbeni prilog

40

trenutak

- Zašto poljubac evanđelistaru?

Od klanjanja do poklonstva

Novost kršćanskoga kulta, kojemu je izvor u Kristovu otkupiteljskom djelu, u Novome zavjetu orisana je slikom »klanjanja Bogu u duhu i istini« (Iv 4,24). Ipak, ta Isusova riječ ne može biti usko shvaćena kao definicija kršćanskoga bogoštovlja, nego u najširem smislu kao putokaz življenja vjere: kršćanski je život poklonstvo pred Bogom, poklonstvo koje se izražava – i klanjanjem. Klanjanje je tek jedan od oblika poklonstva pred Bogom. U tome smislu valja nam promatrati i euharistijsko klanjanje kao tek jedan od izričaja euharistijskoga kulta.

Pojam *euharistijsko klanjanje* kroz dugi niz stoljeća poglavito je označavao klanjanje *pred euharistijom*, pred Kristom uprisutnjenim u euharistijskim prilikama. Duh nove liturgijske obnove, koji zahvaća ne samo liturgijske čine nego i oblike pučke pobožnosti, posvješćuje nam da liturgijski čini ne mogu biti promatrani tek kao izričaji ljudskoga štovanja Boga, nego su »djelo Krista svećenika i njegova tijela koje je Crkva« (SC 7). Sakramentalno slavlje euharistije jest čin iskazivanja hvale (*eucharisteia*) nebeskome Ocu, i to »po Kristu, s Kristom i u Kristu«, kako to ispovijeda najsvečanija liturgijska doksologija. Prihvatimo li osnovna teološka i pastoralna usmjerenja, koja kazuju da euharistijsko klanjanje ima svoj izvor u slavlju euharistije, postaje nam razvidno da i euharistijsko klanjanje ima svoju usmjerenost k proslavi Oca koji nam je u Sinu darovao svoje spasenje. Zato euharistijsko klanjanje nije samo poklonstvo pred euharistijom ili motrenje euharistijskoga Krista. Euharistijsko klanjanje usmjerava život vjere da bude, poklonstven, i u *klanjanju Bogu i slavljenju Boga*, jednom riječju da bude *euharistijski*.

Nakon izvjesnih nesnalaženja s oblicima pučke pobožnosti u razdoblju nakon Drugoga vatikanskog sabora, pa i nesnalaženja glede euharistijskoga klanjanja u kojemu se »u jedno združuju« elementi liturgijskoga kulta i izričaji pučke pobožnosti, danas se tim oblicima pristupa s više osjetljivosti i razumijevanja. Euharistijsko je klanjanje danas rašireni oblik vjerničke duhovnosti i pobožnosti. Stoga je potrebno razmišljati u kojoj su mjeri naša euharistijska klanjanja euharistijska te se pitati jesu li ona samo »klanjanja pred euharistijom« ili pak usmjeravaju naš život vjere da bude uistinu euharistijski. Čin klanjanja ima zadaću potaknuti vjernike da dublje proniknu u plodove sakramentalnoga slavlja te tako ojačaju svijest kršćanskoga poslanja i svjedočenja. Stoga nas klanjanje ne ostavlja »pred Isusom«, pred euharistijom, nego nas, preobražene darom spasenja, šalje da *životnim poklonstvom* pronosimo Kristovu prisutnost svijetom. Klanjanje je obredni *trenutak*, čin pobožnosti, a poklonstvo je *životni stav* vjere. Pastoralna skrb i briga za vlastitu duhovnost stoga imaju zadaću više smjerati k trajnome poklonstvu, nego k trajnome klanjanju. Euharistijsko otajstvo nije samo 'objekt' klanjanja. Ono je, još više, otajstvena okrepja životnome poklonstvu.

Urednik

Euharistijsko klanjanje: čin vjere i/ili pobožnosti?

Ivica Žižić

Štovanje euharistije *izvan* euharistijskoga slavlja izaziva određene dvojbe s obzirom na utemeljenost i učestalost slavlja euharistijskoga klanjanja, zatim s obzirom na kritični suodnos između slavlja euharistije i klanjanja, ali i 'sadržaja' samoga klanjanja. Osnovni problem koji se pojavljuje u okviru liturgijskoga pastoralna dotiče pitanje 'smisla' klanjanja pored euharistijskoga slavlja s tendencijom minoriziranja potonjega u korist devocionalne kontemplacije. Neosporo je, međutim, da se euharistijsko klanjanje ne da svesti na razinu pobožnosti, ali i da je satkano od elemenata pobožnosti, te da u cjelini 'graniči' između liturgijskoga čina i pobožnoga izraza vjere. Naime, liturgija se smješta u red *činā* u čijem okrilju vjera uzima udjela na kristološkoj inicijativi. Euharistijsko klanjanje, naprotiv, koncentrira se na personalizaciji i interiorizaciji 'učinaka' euharistijskoga događaja te s određenog 'odmaka' kuša aktualizirati iskustvo vjere u slavljenju Gospodinovu Prisutnost u euharistiji. Euharistijska pobožnost ne može se zacijelo odvojiti od duhovnoga izraza euharistijskog pritjelovljenja Gospodinu. Ona je, naime, uvijek upravljena artikuliranju euharistijskoga događaja u sferi iskustva, odnosno, ozbiljenju čvrstih sveza između euharistijske aktualizacije spasenjskoga događaja i egzistencijalne aktualizacije vjerničkoga subjekta.

Coram Deo

Liturgijski čini su svi u-tjelovljeni, tj. oni su čini tijela, jer u svojoj biti pri-tjelovljuju spasenjskoj prisutnosti. Ako 'vjerovati' znači biti u jednom 'tjelesnom stanju' (P. Bourdieu), razumljivo je zašto gesta ili stav tijela sadrži i obznanjuje 'praktični smisao' cjeline. Sâmo tijelo je 'subjekt' smisla, njegovo utjelovljenje. Unatoč tome, liturgija baš nikada ne upada u antropocentizam i nikada se ne zaustavlja na površnosti, nego *čine tijela* odvodi u *odnose* iz kojih isti crpe svoj posljednji smisao. Biti pred Bogom, štovati, 'biti u Bogu' u okrilju liturgij-

skoga događaja podrazumijeva izvjesnu napetost spram istine koju nije moguće posjedovati, nego se s njom valja samo gratuitno ophoditi.

Euharistijsko klanjanje stavlja naglasak na di-jalektiku uzajamnoga izlaganja, bliskosti i jedinstva: *biti pred Bogom* i *u Bogu* znači izložiti se, štovati, uprisutniti se vlastitim tijelom. Za suvre-

U euharistijskom klanjanju vjernik naizgled ne čini ništa. No, on zapravo vježba *biti pred Bogom*, prepuštajući se intervalu vječnosti.

mene kršćane, međutim, podjednako je teško »biti tijelom u liturgiji koliko i vjerovati da je euharistijsko tijelo Kristovo« (A. Grillo). Vjernička percepcija otajstva prisutnosti zahtijeva neophodnu distancu koja jamči mogućnost 'biti pred Bogom' bivajući 'pri sebi'. Disciplina tijela u praksi transcencije kršćanskoga obreda čini se prvim i nužnim preduvjetom rekapitulacije odnosa, življenja i samoga vjernikova bitka zadobivenoga *coram Deo*, pred Bogom. Poklonstveni stav, naime, sposoban je prihvatiti 'praktički smisao' cjeline euharistije i uzvjerovati u izloženost Kristova tijela pod euharistijskim prilikama samo ako prvotno doživljava vjeru kao 'tjelesno stanje'. Skandalozno, ali duboko istinito je da vjernik tijelom štuje Tijelo Kristovo te da se njegova vjera u-tjelovljuje u *klanjanje* i *motrenje*. Sasvim suprotno od devocionalističkoga mentaliteta *religio cordis* (religija srca), koji u potrazi za Bogom gratificira vlastito ja, tvoreći regresivni 'romantični' trenutak bijega od zbilje, zatvaranje u pobožne misli i u projekciju vlastitih žudnji, štovanje euharistije je prilika povratka na *samu vjeru* utjelovljenu u njezinim izvornim modalitetima *odnosa*, u *otvorenosti* Božjem pohodu čovjekovoj sadašnjosti.

Ako je vjera u euharistijskom klanjanju poklonstveni, tjelesni čin, ona se nipošto ne odvaja od čuvstvene svijesti koja ga prožima. Ona doduše,

može poprimiti 'duhovne' i 'misaone' oblike, ali joj svakako prethodi mistika izloženosti (*teo-estetika*), koja podržava cjelinu odnošaja spram euharistijskog izlaganja. I motrenje kao nosivi modalitet simboličkih odnosa poprima formu otjelovljene i ovremenjene estetske relacije u kojoj nastupa radikalna preobrazba: od sinteze motrenja kojom vjernik zahvaća euharistijske prilike do integracije u svijesti da se nalazi *pred Bogom*, štoviše, da njegovo motrenje počiva u svjetlu pogleda Apsolutnoga. Istina, euharistijski kruh pripada rukama i ustima, a ne samo pogledu. No, kruh Pashe, kruh posljednje večere, euharistijski kruh jelo je sutrašnjice i obećanja, anticipacija blagovanja vječnosti. To je kušanje plodova Kraljevstva. Zato je liturgijski čin klanjanja 'eshatološki interval' u svagdašnjici, vrijeme upravljenosti prema Onome koji je za sebe rekao da je »kruh koji je s neba sišao« (Iv 6,41.51). »Velika nevolja u ljudskom životu – piše Simone Weil – jest mišljenje da su motrenje i blagovanje dva različita čina... U onostranosti ispunjenoj Bogom to je jedan jedinstveni čin.«

Noćno iskustvo vjere

U euharistijskom klanjanju vjernik naizgled ne čini ništa. No, on zapravo vježba *biti pred Bogom*. Štoviše, kuša *blagovati motreći* prepuštajući se intervalu vječnosti, načinu života 'budućega vijeka'. »Obred je – tvrdi S. Langer – artikulacija osjećaja, odnosno, kontinuirano privlačenje osjećaja prema 'prvim' i 'posljednjim' stvarima. On nije slobodni izraz čuvstava, nego disciplinirano djelovanje pravih stavova.« Euharistijsko klanjanje pronalazi svoj obredni identitet u toj 'artikulaciji osjećaja', u stalnomu privlačenju prema 'prvim', a osobito 'posljednjim' stvarima unutar kojega disciplinirani poklonstveni stav tijela i vedrina motrenja kušaju eshatološko stanje budućega vijeka. Klanjanje, naime, ne proizvodi ništa čime bi se moglo upravljati i raspolagati. Odbacuje logiku produkcije u ime učinkovitosti, ukida uzročne principe. Ono omogućava uvođenje u logiku Božje neuvjetovanosti.

Slika *svete noći* ili *bdjenja* na ponajbolji način kazuje unutarnju logiku poklonstvenoga čina vjere. Kad se oslobodi etičkih zahtjeva dana, a odupre smrtnosti sna, čovjek živi gratuitnu egzisten-

Euharistijsko klanjanje izvire iz slavlja euharistije i k njemu smjera. (V. Blažanić, 2005.)

ciju, kao da je vječnost već tu. Kontemplirajući stav onoga koji živi između iščekivanja i prisutnosti uvodi u *drugi* način življenja. On iskoračuje iz potreba, a prepušta se 'stanju vječnosti'. Liturgijska mimika eshatona nosi žudnju 'gledanja Boga' prema najjednostavnijim, ali i najrealnijim simboličkim činima kojima je protkan i sam euharistijski čin: prinositi i biti izložen, zahvaljivati i iščekivati, biti pred Bogom i u Bogu. U tome je njezina

snaga, ali i krhkost. Naime, vjernačka percepcija otajstva (*teo-estetika*) ne dovršava se u sretnosti spoznaje da se nalazimo pred Bogom, niti u apofatičkom gledanju hostije, nego poznaje i patetiku ne-iskustva (*teo-dramatika*), iščekivanja obećanja koje će se tek ispuniti i kreće se na području ne-

očiglednosti. To *noćno iskustvo vjere* ostaje trajni pratilac klanjatelja. Ono kazuje zbiljnost siromaštva 'praznih ruku' uzdignutih na večernju molitvu (usp. Ps 63,5), ali i okrenutost prema 'zori prvoga dana'. U konačnici, ono ispovijeda 'nemoć' ovladavanja Božjom prisutnošću i 'neistinitost' sentimentalnoga posjedovanja božanskoga u ime prevladavanja egzistencijalne tjeskobe i simulacije radosti.

Euharistijsko klanjanje na stanovit način ukazuje na *kenotičku* dimenziju euharistije oblikujući *stav*, odnosno, posredujući *kenotički lik* vjere. Daleko od svakoga trijumfalizma i apologetskoga posredovanja čiste dogme o Gospodinovoj prisutnosti u euharistiji, štovanje euharistije nije nikakvo posjedovanje sigurnosti i zaštićenosti, racionalne sigurnosti pa čak niti one čuvstvene. Ono je radije iskustvo posvemašnje lišenosti i izloženosti, iskustvo »Boga koji voli šutjeti« (J.-Y. Lacoste), odnosno vjere koja i kad je lišena imanentnih oslonaca pjeva: *et si sensus deficit ad firmandum cor sincerum sola fides sufficit* (»kad osjeti su nedostatni, dostatna je sama vjera«; *Pane lingua*, sv. Toma Akvinski). *Kenoza* je možda sam ključ razumijevanja euharistijskoga identiteta kršćanske vjere.

Poklonstveno motrenje

Što vjera ima vidjeti u euharistijskom klanjanju? Analogno 'motrećem blagovanju', o kojem je prethodno bilo riječi, moguće je razmotriti i *poklonstveno motrenje* koje se također upisuje u 'eshatološki interval' liturgije. Klanjanje pruža mogućnost 'motrenja' eshatološkoga stanja otkupljenoga koji je sav predan odnosu i iz njega primljen. Vježbati se biti pred Bogom ujedno znači vježbati se biti u Bogu u cjelini simboličke tjelesnosti vjere. Po tome se klanjanje razlikuje od pobožnoga mišljenja (razmatranja), ali zasigurno ostaje u okvirima pobožne vježbe. Ono ne bi smjelo biti 'stvar' misli, nego *dinamika cjeline*, iščekivanje otajstvene razmjene koja će se ozbiljiti u euharistijskom slavlju, u 'stanju' primljene Riječi i Tijela, u 'intervalu' kušanja plodova Kraljevstva.

Istodobno, euharistijsko klanjanje pronalazi svoju istinu u redu činā vjere. 'Motriti' je već u sebi čin povjerenja. To potvrđuju biblijska tradicija i izvještaji o Kristovim ukazanjima u kojima 'vidje-

M. Angus, 2005.

Kršćanska liturgija je prije svega slavlje, kao znak otkupljenosti i darovane slobode.

ti prazan grob' i 'vidjeti Uskrsloga' ne znači pronaći materijalne dokaze, nego priznati Gospodina, odnosno, *povjerovati*. Vjerovati znači gledati Krista kada poziva da dodirnemo njegovo tijelo i rane (Iv 20,17), ali i kada u Emausu gestom lomljenja kruha otvara oči učenicima (Lk 24,13-35). Taj događaj jasno kazuje da Uskrsli ne biva prepoznat po inicijativi onoga koji gleda, nego slijedom svoje vlastite inicijative, koja se ozbiljuje u zahvalnoj, blagoslovnoj molitvi i lomljenju kruha. Pashalna je vjera po sebi posredovana gledanjem, ali i rukama koje uzimaju razlomljeni kruh i ustima koja ga primaju. No, to nije neposredno gledanje, nego »blaženstvo onih koji ne vide a vjeruju« (usp. Iv 20,29), odnosno, blaženstvo onih koji gledaju drugim očima, očima vjere. I to je blaženstvo onih koji slijede Gospodnju zapovijed: »Uzmite i jedite... Uzmite i pijte...«

Ove žive metafore utkane u obredne čine ukazuju da razvidnost toga događaja pruža malo toga za vidjeti (razlomljeni kruh), ali daruje ispunjeni pogled te konačno upućuje na euharistijsko *uzimanje* i *blagovanje*. U konačnici, vjera je posljedica *lomljenja kruha* (euharistijskoga čina). Dramatika i estetika poklonstvenoga motrenja tako uvode u onu istu dijalektiku koja prožima cjelinu kršćanskoga obreda – vidljivo/nevidljivo, prisutnost/odsutnost, slava/kenoza. Euharistijsko klanjanje iskazuje temeljnu upućenost prema euharistijskom slavlju, a u isti mah vrši pomak od euharistijske pobožnosti prema euharistijskom činu, od klanjanja euharistiji prema *euharistijskom klanjanju*, koje svoj vrhunac doživljava u *euharistijskom blagovanju*.

Između pobožnoga izraza i liturgijskoga čina

U kršćanskoj obrednoj praksi euharistijsko klanjanje kontinuirano oscilira između pobožnoga izraza (stanovite »euharistijske duhovnosti«) i liturgijskoga čina (upravljenosti i povezanosti s euharistijskim bogoslužjem). Možda je upravo to njegovo 'pravo' mjesto. Rečene elemente koji sazdaju klanjanje kao *čin vjere* nije moguće zanijekati. Pogrešno bi bilo i umanjiti vrijednost pobožnosti i pobožnoga izraza. Sporni su, međutim, praksa, kriteriji pa i sami 'sadržaji' klanjanja o kojima će u slijedećim napisima biti više riječi. Čini se da se da-

našnja liturgijska praksa u tom pogledu nije odveć odmakla od onih povijesnih oblika štovanja euharistije koji su se prepuštali trijumfalizmu dogme i alegorijskoj dramatizaciji posvećene hostije.

Euharistijsko klanjanje je iskustvo »Boga koji voli šutjeti«. Kad su u »gledanju Boga« nedostatni osjeti, dostatna je sama vjera.

Ozbiljenje stvarnih elemenata vjerničkoga prijanjanja euharistijskom otajstvu, odnosno, euharistijskom obzoru kršćanske egzistencije, zahtijeva prostor i vrijeme, načine i stavove preko kojih će euharistijsko klanjanje doista *uvoditi u čin vjere*, tj. biti čin vjere u onoj mjeri u kojoj odgovara liturgijskom činu i liturgijskom slavlju vjere. S jedne strane to podrazumijeva upravljenost euharistijskoga klanjanja prema euharistijskom slavlju. S druge pak strane, zahtijeva 'oslobođenje' liturgijskih slavlja i pobožnosti od pritisaka funkcionalnih i ideoloških strategija, kojima su kontinuirano izloženi. Izgleda da je imperativ 'nakane' u potpunosti zasjenio unutarnju logiku poklonstvenoga čina vjere, a diktat 'govora' uklonio govor šutnje i sabranost kenotičke naravi 'motrećeg blagovanja'. Euharistijske pobožnosti i procesije tako često upadaju u kušnju tvorbe religioznoga programa određene proslave te u njegovom sklopu postaju više zainteresirani za 'prilagodbe' i 'funkcije' euharistije u rješavanju problema u Crkvi i u svijetu, negoli za stvarno iskustvo vjere.

Pomak u vrjednovanju i praksi euharistijskoga klanjanja čini se dodatno otežan u situaciji nedostatka osjećaja za liturgijski prostor i vrijeme takvoga slavlja, kao i u čestim slučajevima preklapanja s drugim pobožnostima (npr. prema Blaženoj Djevici Mariji ili Srcu Isusovu) što praktički dovodi do izmještanja euharistije iz središta te do zasićenja odabranim 'tematskim' sadržajima. U stvarnosti, euharistijsko klanjanje iščekuje postati mjestom produbljenja euharistijskoga 'stanja' kršćanske egzistencije (biti pred Bogom), štoviše, oslobođenim 'intervalom eshatona' i mjestom iščekivanja i zahvale (biti u Bogu), a koja se konačno pronalazi i ispunjava u euharistijskom svetkovanju. ■

Od slavljenja euharistije do euharistijskoga klanjanja ili obratno?

Ivan Šaško

Ako se pitanje istaknuto u naslovu ovoga priloga postavi bilo kojemu teologu, odgovor će biti jednoznačan u prilog onoga tije-
jeka koji započinje od euharistijskoga slavlja kao izvora euharistijskoga klanjanja, ali se tomu odgovoru tako često protivi pastoralna praksa koja u svojim izvedenicama pokazuje da je riječ *obratno* u naslovu sasvim opravdana.

Bilo koja rasprava o ovomu pitanje ne smije zanemariti povijesnu pozadinu za mogućnost ovakvoga pitanja koje se može promatrati unutar dva vidika: a) kada je, zašto i na koji način euharistijsko slavlje dobilo oblik odvojenoga, samostalnog obreda, odvojenoga od euharistijskoga blagovanja; b) kako su euharistijske prilike postale neovisne o nutarnjemu odnosu prema liturgijskomu slavljenju (*actio*)? Da bih lakše sažeo razvoj prošlih vremena, oslonit ću se na povijesni presjek N. Mitchella, a za sadašnja promišljanja o samoj problematici slijedim P. Caspanija.

Obredna odvajanja

Glavne oznake štovanje euharistije izvan mise (na primjer: izlaganje Presvetoga oltarskog sakramenta, blagoslov s Presvetim, pohodi i molitve pred svetohraništem; tijelovske procesije; euharistijski kongresi...) razvijale su se polagano i u vezi s promjenama kako unutar, tako i izvan liturgije. Prvi oslonac razumijevanja razvoja treba potražiti u tragovima Novoga zavjeta.

Dobro se ponajprije prisjetiti teksta iz *1Kor* 11,17-34 u kojemu postaje vidljivo koliku je ulogu imalo zajedničko blagovanje koje je kršćanima omogućavalo jačanje i obnavljanje veze između njihove vazmene vjere i Kristova života. Prilike u Korintu pokazuju nerazumijevanje euharistije unutar same zajednice, u kojoj su postojale društvene i gospodarske razlike. Nesuglasice su se rodile i u Antiohiji, zbog pitanja mogu li kršćani koji dolaze iz poganstva i oni iz židovstva blagovati

zajedno. Koliko takvi primjeri pokazuju euharistijsko jedinstvo, toliko su mogli prouzročiti odvajanje euharistijskoga obreda od zajedničkoga blagovanja. Ipak, rasprava koju je otvorio sveti Pavao ne proizlazi iz poimanja blagovanja i gozbe u kanoantičkome svijetu, nego iz kršćanskih kristoloških i eklezioloških istina. Zapravo se kaže da Kristovo tijelo nije samo ono na stolu (u kruhu i vinu, što je kristološki čimbenik), nego i za stolom (u okupljenoj Crkvi, što je ekleziološki čimbenik). Naglašava da euharistijsko blagovanje ostvaruje (što je sakramentalna vrijednost) središnji događaj kršćanske vjere – spasenjsku smrt i uskrsnuće Kristovo (što ima soteriološku vrijednost).

Glavni cilj toga događaja uvijek je *koinonia*, zajedništvo s Bogom i s drugima, po dijeljenju istoga kruha i kaleža. Zbog toga je euharistija smatrana eshatološkim znakom koji očituje rado-

snu prisutnost Božjega kraljevstva, ali i pomirbenim znakom koji simboličkom snagom ostvaruje novi savez između Boga i čovječanstva. Taj simbolizam je potisnuo sva redovita društvena značenja, pridana dioništvu na istoj gozbi. Tako izgleda da je ono što je nastalo unutar blagovanja, biva smješteno na završetak i zatim postaje sasvim neovisno. Zajedničko blagovanje postalo je sasvim odvojeno od obrednoga čina.

Već polovinom 2. st. zbog navedenih se razlika događa odvajanje euharistijske pričesti od neposrednoga liturgijskog konteksta. Sv. Justin govori o tome da su oni, koji nisu mogli sudjelovati na euharistijskome slavlju (bolesni i umirući), primali sveto jelo (Kristovo tijelo i krv), posvećeno molitvom zahvale. U spisu *Traditio apostolica* (početak 3. st.) razvidna je praksa tjednoga pričješćivanja u domovima i snažna vjera u Kristovu prisutnost u sakramentalnim prilikama.

Na tragu prethodnoga odvajanja pričesti od euharistije dogodilo se i drugo odvajanje: odvajanje euharistijskoga slavlja od nedjelje. Iako je postojala norma nedjelje, tj. dana Gospodnjega, ubrzo su se počela slaviti euharistijska slavlja i u danima u tjednu, povezana s važnim događajima kršćanskoga života (postovi, pokora, čašćenje svetih, sprovodi i sl.).

Izvorišta za 'neovisnost' klanjanja

U drugoj polovini 4. st., kako na Istoku, tako i na Zapadu čin primanja pričesti bio je praćen gestama poštovanja. Tako sv. Ćiril Aleksandrijski, tumačeći kako se valja pričestiti (na ruku), govori da »lijeva ruka treba postati prijestoljem za desnu, jer desna prima Kralja«, dodajući: »Napravite prostor na dlanu svoje ruke i primite Kristovo tijelo, nakon što kažete: 'Amen!'...« (*Mistagoške kateheze*, V, 21-22) U 6. i 7. st. postoji običaj da se na kraju euharistijske molitve, a prije pričesti, posvećene prilike podignu. U ključnim trenucima samoga slavlja umnažale su se geste očitovanja poštovanja prema prilikama.

Istodobno su se pojavile težnje koje su liturgiju smatrale nekom vrstom niza obrednih slika koje su predstavljale život, smrt i uskrsnuće Kristovo, odnosno alegorijska tumačenja, počevši od Teodo-

ra Mopsuestijskoga preko Germana Pariškoga do Amalarija iz Metza. U tim tekstovima liturgija se promatra kao ponavljanje prošlih događaja, a ne kao slavlje prisutnoga otajstva. No, ti se tekstovi nisu odnosili na obredne izražaje izvan liturgije.

Posebno je poglavlje rasprava oko stvarne Kristove prisutnosti u euharistiji. Ta je rasprava (od oko 830. do 1059.) na tragu pomicanja naglasaka od ekleziološkoga poimanja euharistije prema sakramentalnomu, dovodeći do ultrarealizma ili do spiritualizacije obreda. Ovdje je važno napomenuti da je srednjovjekovni razvoj štovanja euharistije izvan mise u uskoj povezanosti i s pitanjima društvene moći, svećeničkoga posredništva i sa stvaranjem simboličkoga reda u koji se narod mogao smjestiti u religijskome i kulturalnome smislu (traženje izražaja, identiteta). Bilo bi pogrešno misliti da su euharistijske pobožnosti nastale kao plod rasprave o nauku ili promjene pučke pobožnosti.

No, glede liturgije (a razvoj je ipak išao iz same liturgije), sigurno je moguće naznačiti barem četiri čimbenika: pobožnost prema euharistijskim prilikama koje su se čuvala; procesije; izlaganje posvećenih prilika; blagoslovi.

Premda je običaj čuvanja posvećenih prilika (za pričest bolesnih, a osobito za umiruće kao popudbina) veoma star, to se isto ne može reći za pohode i molitvu pred Presvetim kao čin pobožnosti. Od kasnoga 12. st. takav običaj nalazimo osobito u eremitskim ženskim klauzurama blizu crkava. Od tada nadalje vjernike se potiče da više mole u prisutnosti euharistijskih prilika izvan liturgijskoga slavlja. Razvidno je da se to događa u vremenu kada je euharistija individualizirana, klerikalizirana i kada je pričješćivanje vjernika u misi rijetkost.

Izlaganje Presvetoga ima korijene u obredu prije same pričesti, kad su darovi bili podignuti uz riječi »Sveto svetima« ili sličnim formulama. Do 13. stoljeća to se događalo samo unutar euharistijskoga slavlja na Zapadu kada su vjernici pozivani gledati prilike i klanjati im se. Nakon 1200., nakon što je uvedeno 'podizanje', dana je veća važnost pričesti 'gledanjem'. Vidjeti hostiju značilo je primiti tjelesna i duhovna dobra.

Oblici blagoslova proistječu iz dva izvora: časoslova i blagdana Tijelova. Opet u 13. st. rođena

je pučka pobožnost, poznata pod imenom *laude*, skup pjesama na kraju večernje ili povečerja, kasnije izvođen u prisutnosti euharistijskih prilika u pokaznici. Na kraju te pobožnosti blagoslivljao se puk euharistijskim prilikama i otpuštao. Tijelovske procesije na početku 14. st. sadržavale su također takav blagoslov, nastao kao svečani otpust ili kao postajni obred, u smislu dodatka nekoj drugoj liturgijskoj službi.

Drugi je vatikanski sabor još jedanput u povijesti obnovio euharistijsko slavljenje s naglaskom na sudjelovanju. Nije imao za cilj dokinuti štovanje euharistije izvan mise, ali ga je vratio u vlastitost smisla i naravi. Takvo štovanje treba propitkivati u širem kontekstu mnogovrsne Kristove prisutnosti: u zajednici koja je subjekt slavlja, u riječi, u službenicima, u euharistijskim prilikama. U tome kontekstu ima smisla slaviti onu Gospodinovu prisutnost koja na sakramentalan način započinje tijekom mise i traje u pohranjenoj euharistiji gdje je Krist posred naših dana i naših noći pun milosti i istine.

Euharistija pred nama ili mi pred euharistijom?

Biskupska sinoda o euharistiji (2005.) poziva na gorljivo promicanje euharistijskoga klanjanja, ali izričito priznaje i prepoznaje odnos i povezanost klanjanja s euharistijskim slavljenjem iz kojega izranja i kojemu klanjanje vodi.

Euharistijsko klanjanje izvan slavlja je osobno življenje smisla slavljenja otajstva. Trajna prisutnost euharistijskoga otajstva poziv je na sudjelovanje u onome događaju u kojemu se otajstvo uzbljuje i na taj ga način treba 'promatrati'. Zbog toga euharistijsko klanjanje nije neka uobičajena molitva pred euharistijom (pred Presvetim), nego stavljanje sebe pred euharistiju, ponovno stavljanje tu prisutnost u njezin kontekst, odnosno dopuštenje da se bude dohvaćen, izazvan njezinim značenjem. Klanjanje je molitva, razmatranje u obliku one prisutnosti koja ostaje nakon slavlja, uvijek u povezanosti sa slavljem. Klanjanje predstavlja dodatni poziv da se vjernik dopusti oblikovati uosobljujući sve ono što je u sažetome obliku bilo ostvareno i imalo vlastito mjesto u slavlju. Postoje dakle dva međusobno isprepletena gibanja: dati se oblikovati

slavljenim otajstvom šireći ostvareno u slavlju; stati pred slavljeno otajstvo na proširen način.

Iako izgledaju kao pasivnost, naglašena su i dva stava, odnosno gibanja: *klečanje* i *promatranje*, pri čemu je važnije promatranje. Ono sjedinjuje aktivnost i pasivnost. Okrećući se izvanjskomu čovjek susreće zbilju koja je dana njegovu pogledu, koja postoji prije njegove vizualne percepcije. No, pogled se ne ograničuje na primjećivanje onoga što se nalazi u njegovom vidnom polju, kao da je riječ o 'sirovu materijalu', nego pogled obrađuje taj materijal, istražuje ga, izabire podatke, povezuje ih i smješta u kontekst. Samo tako primijećena zbilja zadobiva značenje i ostaje prisutna onomu tko ju primjećuje. Zbilja nije neposredna danost nego je plod interakcije, pogleda subjekta i onoga što se gleda.

U slučaju klanjanja gledanje, promatranje hostije je čin vjernika. U gledanju je prisutan čin vjere koja provire iz susreta s Riječju. Riječ otkriva i tumači smisao; ona stvara predivnu zgusnutost euharistijske geste. Vjera daje vidjeti jer uključuje poniznost i podložnost srca («Tibi se cor meum *totum subijcit*, quia te *contemplans totum deficit*.» – »Srce ti se moje *cijelo predaje/podlaže*, jer dok promatra te *svijest mu prestaje*.») Čovjek koji se Bogu posvema podlaže, iskusi posvemašnju nedostatnost, i to *promatrajući*. Dar stvarne prisutnosti je potpuno izvršen, ali mi ga u potpunosti ne možemo percipirati jer niti jedno srce nije takvo da tu prisutnost može obuhvatiti. J.-L. Morion to zove »zasićenim fenomenom«. To je fenomen koji se daje zajedno s intuicijom da svijest ne može vladati njegovim obzorjem niti ga svesti na predmet koji bi bio konstituiran transcendentnim jastvom. Taj fenomen ne samo da dokida podvrgnutost jastvu, nego ga izokreće: pred 'zasićenim fenomenom' koji remeti redovite uvjete iskustvenosti subjekt gubi svoju konstitutivnost fenomena i sam biva konstituiran.

Klanjanje i cjelovitost euharistijskoga otajstva

Pred tim fenomenom nalazi se polaganost shvaćanja koja traži vrijeme euharistijskoga razmatranja, vrijeme pokušaja razumijevanja onoga što euharistija govori o sebi, onoga što Krist daje kao znače-

Klanjanje se ne zaustavlja na hostiji, nego pronalazi cjelovito euharistijsko otajstvo, kojega je hostija dio.

nije tijelo pridodano zbilji Isusa Krista nego narod novoga saveza koji poprima oblik Krista umrlog i uskrsnulog ne ponavljajući materijalno život nego prinoseći mu vlastito svjedočanstvo.

Euharistijska pričešć se ne gleda kao individualni Gospodinov pohod, odnosno kao Isus koji dolazi u moje srce, nego kao sudjelovanje na njegovom predanju. U tom smislu i pričešć koja se ostvaruje klanjanjem nije tek intimno sučeljavanje licem u lice između vjernika i Krista, nego način produžavanja stvarnoga sudjelovanja na spomen-činu njegove muke, smrti i uskrsnuća. Klanjanje omogućuje proširivanje prostora za odjek unutar sebe mnogovrsnih vidika otajstva, prema različitim naglascima i poticajima viđenih u svjetlu euharistijske molitve koja sadrži zahvaljivanje, prinošenje, zagovaranje.

Iz toga razmatranja provire sržni kriterij za vjerodostojnost klanjanja: euharistijska prisutnost ne smije se promatrati kao samostojna zbilja zaboravljajući da je riječ o spomen-činu Vazma iz kojega izranja Crkva. Prisutni Krist nije neki 'mali Isus', nego pashalni Isus, što znači da su potpuno neprikladna prikazivanja hostije kao nekog 'zatočeništva' Krista u prilike kruha, 'svetohraništa' u kojima Isus čeka da mu netko 'pravi društvo'. Takve predodžbe ulaze u opasnost da euharistijskoga Krista ne vidimo kao povijesnoga Isusa, a euharistija odvojena od povijesnoga Isusa postaje plijenom proizvoljnih tumačenja.

Ako pristupajući sakramentalnoj pričešći vjernik odluči usvojiti oblik Kristova življenja, tada je klanjanje smješteno u isti kontekst. Ne radi se tek o kušanju ljepote jedne prisutnosti, nego o stavljanju sebe pred onoga koji nas izaziva u našem življenju, a kao kršćani ne možemo imati oblik življenja različit od onoga koji nam predstavlja euharistija: živjeti kao što je živio Krist, za druge, prepušten u Očeve ruke. Život na taj način neizbježno završava križem, odnosno uskrsnućem; a euharistija je zalog toga uskrsnuća; i baš zato što je zalog, euharistija nam govori o budućoj slavi. Svako je slavlje obnova čežnje izražene na kraju Knjige Otkrivenja: »Dodi, Gospodine Isuse!« ili u dobro poznatim riječima: »Isuse, kog sad mi krije veo taj, žarku želju molim ti mi uslišaj, daj da otkri- to ti lice ugledam, i u slavi tvojoj blažen uživam.« ■

nje toj osjetilnoj zbilji. Problem je dakle u davanju onoga značenja kruhu i vinu koje odgovara značenju Krista. Euharistijsko klanjanje nije način da se našom pozornošću i psihološkom vješbom razmatranja prisutnosti koja nije dostatno vidljiva nešto kompenzira. Klanjanje je vrijeme usvajanja dara koji nam je u toj prisutnosti dan. Kao posljedica toga pogled klanjatelja se ne smije zaustaviti na hostiji nego pronalaziti cjelovito euharistijsko otajstvo kojega je hostija dio. Evo zašto pomoću gledanja hostije klanjanje postaje gledanje otajstva.

Svatko tko svoj pogled upravlja prema otajstvu dopušta da ga otajstvo oblikuje. Njegovo gledanje, govorenje, šutnja poprimaju oblik smisla otajstva. Euharistijom se ne prelazi od neprisutnosti ka Kristovoj prisutnosti, nego od njegove mnogostruke prisutnosti k spomen-činu njegovoga darivanja u žrtvi kao posebnoga načina prisutnosti za ostvarivanje zajedništva s njim. Hostija je Kristova prisutnost koja nas čini sudionicima novoga saveza u njegovoj krvi. Radi se dakle o sakramentalnoj prisutnosti koja izranja iz Kristova spomen-čina i značenje kojega se nalazi u mogućnosti da mi blagovanjem postanemo eklezijalno Kristovo tijelo. Crkva

Euharistijsko klanjanje između dinamike prisutnosti i gledanja Prisutnog

Teološke paradigme i tipologija slavlja

Ante Crnčević

Prva misao koju izraz »euharistijsko klanjanje« budi u svijesti mnogih vjernika smjera na govor i razmišljanje o Kristovoj prisutnosti u euharistiji ili, još određenije, o njegovoj 'realnoj' prisutnosti pod 'prilikom' kruha. Prisutnost je tema o kojoj je moguće višestranu teologizirati jer je »Prisutni« jedan od naslova koji uvelike karakterizira vjeru biblijskoga čovjeka. Kristovim utjelovljenjem »Prisutni« je postao čovjekom, postao je Emanuel, »S-nama-Bog«. Tragom vjere u Kristovo utjelovljenje, razvijena je *teologija prisutnosti* koja uočava različite oblike prepoznavanja i življenja Božje blizine. Između mnogoobličnosti Kristove prisutnosti u Crkvi slavlje euharistije, kao spomen-čina Kristova djela otkupljenja, od samih je početaka smatrano i 'vjеровано' kao mjesto Kristove zbilje, tj. njegove *dinamičke (spasenjske) prisutnosti*. No, u kršćanskoj tradiciji Zapada razvijena je i euharistijska duhovnost (a još više pobožnost) koja se njeguje izvan slavlja, kroz klanjanje i druge oblike pobožnosti pred euharistijskim kruhom, pred »Presvetim«. U tim oblicima duhovnosti nije uvijek uočljiva dinamika prisutnosti. Euharistijska pobožnost nerijetko govori o Prisutnom, daje mu *mjesto* prisutnosti, mjesto pred kojim se vjera klanja i moli. Uočljiv je raskorak koji ponekad stoji između dinamičke prisutnosti, prepoznate u slavlju euharistije, i one druge, statičke, njegovane u oblicima euharistijske pobožnosti.

Da bismo uočili vrijednost i smisao euharistijskoga klanjanja, potrebno je proniknuti u teologiju sakramenta koji se događa u slavlju Crkve i iz kojega su se razvili oblici euharistijske duhovnosti i pobožnosti. Njegovanje euharistijske duhovnosti i pobožnosti stoga nosi zadaću usmjeravanja vjernika – pojedinaca i skupina – prema euharistijskome slavlju u kojemu se događaju dinamička prisutnost i preobrazba vjerničkoga zajedništva vjernika. U kontekstu takvoga shvaćanja kroz ovo ćemo razmišljanje nastojati pokazati dvije povijesne paradigme shvaćanja euharistije te na kraju, na temelju liturgijske teologije, ponuditi smjernice za oblikovanje euharistijskih klanjanja.

Liturgija i Kristova dinamička prisutnost

Svijest o središnjosti Krista i njegova otkupiteljskog djela u vjeri Crkve temeljna je odrednica koja je od samih početaka oblikovala kršćansku liturgiju i duhovnost. Iskustvo Kristova praznoga groba i novost zajedništva s njim u »lomljenju kruha« dali su okvire za razumijevanje euharistije kao aktualizacijskoga spomen-čina njegova vazmenog otajstva. U Kristovu uskrsnuću kršćanska zajednica prepoznaje *uzdizanje* čovjeka iz podložnosti grijehu i smrti, pa euharistijskoj proslavi toga *uzdizanja* i otkupljenja

V. Blažanović, 2003.

Slavlje euharistije aktualizira Kristovo djelo otkupljenja.

od smrti i grijeha priliče geste i čini koji odražavaju stav i stanje slobodnih, otkupljenih ljudi. Liturgija je mjesto posvješćenja, proslave i aktualizacije te uzdignutosti i darovane slobode. Ocrtava to i prvi molitveni stav rane Crkve, *orans*, u kojemu molitelj stoji (uspravan), s uzdignutim rukama, što je gesta zahvaljivanja i slavljenja, ali i slika čovjeka koji je slobodan. Zajedništvo s Uskrsim »otvara vrata« (Iv 20,19.26) i zajednicu šalje u svijet... Euharistija je slavlje (otajstveni čin) oslobođenja, slavlje koje zajednicu učenika šalje u svijet: »Idite po svem svijetu«... Stoga krajnji cilj slavlja euharistije nije »lomiti kruh« i »*blagovati* od jednoga kruha«, nego po blagovanju *postati jedan kruh*, jedno Tijelo. Lomljenje i blagovanje euharistijskoga kruha ne daju puni smisao pričesti. Slavlje euharistije smjera dalje od pričesnoga blagovanja. Potrebno je novo zajedništvo, *zajedništvo jednoga kruha*, da bi pričest bila cjelovita u svome smislu. Lomljenje i blagovanje, kao spomen na Kristovo predanje, samo su put do novoga, uskrsnoga zajedništva Crkve. Tako euharistija tvori Crkvu.

Ta prvotna teologija euharistije, usmjerene prema novosti zajedništva, nije ostavljala mnogo prostora intimizmu niti je stavljala naglasak na kruh (ili komadić kruha) koji pojedinac u euharistiji prima. U središtu razmišljanja i duhovnosti bio je *kruh koji se postaje*. Tako shvaćena pričest *ne zaustavlja* pojedince u poklonstvu pred u kruhu uprisutnjenim Kristom, nego ih *šalje* u svijet s poslanjem da budu *kvasac novoga kruha*, nositelji i djelateli Kristove prisutnosti u svijetu. Zajedništvo s braćom postaje osnovni postulat življenja evanđelja i prepoznavanja Krista. Sveti Augustin, na tragu Isusova govora o kruhu i zajedništvu (usp. Iv 15; 17), napominje da kršćani mogu u euharistiji prepoznati Krista tek kad s uvjerenjem mogu priznati da sami jesu Tijelo Kristovo te dodaje: »Oni postaju Tijelo Kristovo ako žude živjeti od Kristova Duha; od Kristova se Duha živi samo u njegovu Tijelu« (*Hom. in Ioh. evang.*, XXVI,13-14). Liturgija zajedništva stvarala je ekleziologiju zajedništva. I liturgija i nastojanje u življenju evanđelja bili su promatrani kroz prizmu zajedništva. Stoga u prvoj Crkvi nema tragova štovanja euharistije izvan slavlja, koje

je čin Crkve, zajednice. Ono što ostaje nakon pričesti jest *zajedništvo*, sitost Kristom od kojega se živi. Nakon slavlja slijedi život zajedništva u kojemu se prepoznaje Kristova prisutnost. Kršćani su kvasac Kristove prisutnosti u svijetu.

Krajnji cilj slavlja euharistije nije »lomiti kruh« i »*blagovati* od jednoga kruha«, nego po blagovanju *postati jedan kruh*, jedno Tijelo. Tako euharistija tvori Crkvu.

Moguće je zaključiti da je život Crkve sve do devetoga stoljeća bio obilježen vjerom u Kristovu *dinamičku prisutnost*. Crkva, zajednica vjernika, jest 'ambijent' Kristova uprisutnjenja, ambijent koji nije svediv na 'mjesto'. Samo slavlje euharistije bilo je nezamislivo bez okupljene zajednice, pa je i Kristova prisutnost prepoznavana ondje gdje se u dinamizmu vjere živi evanđeosko zajedništvo.

Euharistija svedena na 'mjesto' prisutnosti

Krajem prvoga tisućljeća euharistijska teologija i duhovnost uputile su se drugim smjerom. Iskonska paradigma kruha, koji od mnogoga zrnja postaje jedan kruh (tj. jedno Kristovo Tijelo, Crkva), zamijenjena je paradigmom kruha koji se lomi i daje ne gubeći svoju cjelovitost: u svakome komadiću kruha prepoznaje se cjelovitost. Kasnije će ta misao biti utkana u znameniti himan/posljednicu *Lauda Sion* (najčešće pripisivan svetome Tomi Akvinskom): »Sumit unus, sumunt mille / Quantum isti, tantum ille / Nec sumptus consúmitur« (Jeo jedan jelo trista, svaki prima cijelog Krista, nit' ga jelom nestaje). Neosporna je teološka ispravnost te tvrdnje, no ona je u drugoj polovici srednjega vijeka isticana bez dovoljno pozivanja na eklezijalno i pričesno zajedništvo vjernika. U takvome kontekstu pričest se sve manje razumijeva kao udioništvo u jednome Kruhu-Kristu, u jednome Tijelu-Crkvi; pričest se predstavlja kao osobna nahanjenost Kristom. U takvoj *pričesti*, osiromašenoj zajedništvom, nestao je smisao određujućega prefiksa *pri-* (koji govori o odnosu s drugima i s Tijelom u cjelini), a sve biva usmje-

reno prema –česti, prema komadiću Kruha, promatranom zasebno, u osobnom ‘uzimanju’ i razmatranju. To je duhovni i misaoni okvir koji je pogodio sve većoj osjetljivosti za štovanje ‘euharistijskoga kruha’ i za klanjanje pred Kristom ‘čuvanim’ pod prilikom kruha nakon slavlja euharistije. Euharistijsko otajstvo koje nije prožeto

Ono što ostaje nakon pričesti jest zajedništvo, sitost Kristom od kojega se živi. Kršćani su kvasac Kristove prisutnosti u svijetu.

smislom eklezijalnoga zajedništva postaje ‘objektom’ štovanja. Naglasak se s dinamičke prisutnosti prenosi na statičku prisutnost; govori se o uzvišenosti otajstva, do te mjere da se vjernik počinje smatrati nedostojnim sakramentalnoga ‘tjelesnoga’ zajedništva s Kristom, pa pričest postaje veoma rijetkom. Nadomješta ju se duhovnom pričešću, pričešću željom i gledanjem. Krist tako postaje »nevidljivi gost duše«.

Srednjovjekovni razvoj euharistijske pobožnosti, kako tvrdi C. Giraud, treba gledati i kao plod onodobne duhovnosti koja u središte razmatranja stavlja zemaljskoga Krista, Krista u tijelu, za razliku od prvoga tisućljeća koje je bilo zagledano u proslavljenog Krista. Devocionalizam koji njeguje »suosjećajnost« s Kristovim čovječtvom osobito je bio usmjeren prema razmatranju Kristove muke te, korak dalje, prema Kristovim ranama. Na poseban se način razvija pobožnost prema Kristovu probodenom boku, iz kojega su potekle krv i voda, što je pak dalo okvire za nutarnju povezanost Kristova trpljenja i euharistije. Na tragu takvoga razmišljanja euharistijski se čini slavlja euharistije interpretiraju u svjetlu Kristove muke, pa i sam oltar zadobiva oblik groba. Više od riječi govori ilustracija sačuvana u nešto starijem Drogonovu sakramentaru (845.-855.) koja prikazuje kako iz otvorenoga Kristova boka istječe krv koja pada u euharistijski kalež. Takva je duhovnost poslužila kao izvanredna potvrda tadašnjoj teološkoj i duhovnoj misli koja se trudila u euharistiji naglasiti realizam Krista (npr. Pashazijeva euharistijska teologija).

Pobožnost koja slijedi misao euharistijskoga ‘realizma’ u euharistiji gleda ono isto tijelo koje je rodila Marija, Djevica iz Nazareta. Govori da je Krist *naturaliter* prisutan u euharistijskim prilikama kruha i vina (Pashasius). Čini se da je takvo razmišljanje jedan od glavnih razloga činjenici da se u euharistijskoj pobožnosti pridaje velika važnost gledanju hostije, a što će biti motiv i uvođenju geste ‘podizanja’ hostije i kaleža u središnjemu dijelu euharistijske molitve.

U takvome duhovnom okruženju rađaju se i oblici štovanja euharistije izvan slavlja. Drevna praksa čuvanja euharistijskoga kruha za pričest sa slavlja odsutnih te za pričest bolesnika i umirućih, prerasta u oblik *štovanja euharistije*. Krajem XI. st. iznad oltara se počinju vješati tzv. »euharistijske golubice«, posude u kojima se čuva euharistijski kruh, ondje pohranjen radi štovanja i osobnoga klanjanja.

Poseban zamah takvoj pobožnosti dat će blažena Julijana de Mont-Cornillon (†1255.), na čiji je poticaj god. 1246. u biskupiji Liège ustanovljena svetkovina Kristova Tijela i Krvi, koja će uskoro biti prihvaćena u cijeloj Crkvi. (1311.-1312.). Ipak, proći će vremena da devocionalizam koji je ovladao slavljem euharistije stvori zasebne oblike euharistijske pobožnosti, njegovane izvan slavlja. Riječ je o pobožnosti koja se počinje njegovati najprije u monaškim zajednicama, potom u bratovštinama, a o raširenosti klanjanja pred Presvetim te o euharistijskim blagoslovima moći će se govoriti tek od XVI. stoljeća. U stoljeću koje slijedi barokna arhitektura to će jasno svjedočiti: oltar je od euharistijskoga stola prerastao u prijestolje Kristove prisutnosti, dakle u podnožje svetohraništu prema kojemu su usmjerene sve silnice arhitektonskoga oblikovanja prostora kao i vjerničke pozornosti. Razvijaju se oblici produženoga i trajnoga klanjanja pred Presvetim. Devetnaesto će stoljeće dati nove naglaske euharistijskoj pobožnosti: po idejama koje je promicao Pierre Coudrin (†1837.) euharistijsko se klanjanje tijesno veže uz pobožnosti Presv. Srcu Isusovu, a veliki »apostol euharistijske pobožnosti« sv. Peter Julian Eymard (†1868.), koji ustanovljuje Kongregaciju Presv. Sakramenta, promiče euharistijsko klanjanje kao Kristovu »počasnu stražu«. Promi-

»Euharistijska golubica« – najstariji oblici 'svetohraništa' namijenjenog štovanju Euharistije. (Limoges, 13. st.)

cateljima euharistijske pobožnosti pridružiti će se i bl. Charles de Foucauld (†1916.).

Liturgijski pokret i liturgijska obnova, koje je iznjedrilo XX. st., nastojat će pažnju vjernika ponovno usmjeravati prema slavlju sakramenta euharistije te na puno, svjesno i djelatno sudjelovanje u tom slavlju. Stoga će euharistijsko klanjanje, koje svoj izvor ima u slavlju sakramenta, u desetljećima poslijesaborske obnove doživljavati preobrazbu smisla i značenja. U toj obnovi nisu izostala iskustva krize i nesnalaženja, a koja su ponegdje dovela do gotovo potpunoga zapostavljanja euharistijske pobožnosti.

Obredna tipologija euharistijskoga klanjanja

Zaustavljajući se pred dvjema spomenutim paradigmama vjerničkoga slavljenja/štovanja euharistije smijemo se pitati ubraja li se euharistijsko klanjanje među liturgijske oblike u užem smislu riječi (kao jedan od sakramentalna) ili pak pripada izričajima pučke pobožnosti. Na to pitanje teološka misao ne daje jednoznačan i kategoričan odgovor, što zbog povijesnoga nastanka i razvoja euharistijskoga klanjanja, što zbog njegova sadržaja i značenja. Očividno je da se u euharistijskome klanjanju »zdržuju liturgijski oblici i izričaji pučke pobožnosti« te da među tim elementima »nije lako jasno razlikovati granice« (Direktorij o pučkoj pobožnosti i liturgiji, 165).

Ipak, unatoč izvjesnim nejasnoćama, za taj oblik štovanja euharistijskoga otajstva Crkva je u obnovljenoj liturgiji predvidjela vlastiti *Ordo*, »Red«: nizu obrednih knjiga koje zajedno tvore *Rituale Romanum* pridružena je i ona s naslovom »Sveta pričest i štovanje euharistijskoga otajstva izvan mise« (tipsko izdanje iz god. 1973., hrv. prijevod iz 1974.). Pomnivo iščitavanje upute *Eucharisticum mysterium* (1967.) te uvodnih napomena spomenutoga *Reda* daje jasno usmjerenje za novo oblikovanje euharistijskoga klanjanja i za njegovo teološko razumijevanje kroz prizmu samoga slavlja euharistije.

»Slavljenje euharistije unutar misne žrtve jest u pravom smislu riječi *izvor i svrha* štovanja koje se euharistiji iskazuje izvan mise« (EM 3). I u novijim liturgijskim dokumentima daju se smjernice istoga značenja: »Čin klanjanja izvan svete mise *produkuje i intenzivira (producit augetque)* ono što smo činili u samom slavlju. Doista, samo u klanjanju može sazrijevati duboko i istinsko primanje. Upravo u tom osobnom činu susreta s Gospodinom dozrijeva također socijalno poslanje sadržano u euharistiji« (*Sacramentum caritatis*, 66).

Nutarnja povezanost slavljenja euharistije i euharistijskoga kulta izvan sakramentalnoga slavlja ipak ne sugerira da bi se moglo govoriti o njihovoj istoznačnosti ili jednakovrijednosti, kao ni da bi se moglo uzornim oblikom smatrati njihovo obredno združivanje. Misao koja kaže da euharistijsko klanjanje produkuje sakramentalnu zbilju Krista ne može biti shvaćena kao opravdanje za redovitost prakse koja njeguje euharistijsko klanjanje kao neposredni nastavak slavlja euharistije, a što se vrlo često susreće u našim zajednicama. U tim oblicima nije riječ o *produkciji* nego o spajanju koje je, zapravo, *skraćivanje*, jer dva značenjski različita obredna trenutka (slavljenički i životni) veže u jedan trenutak. Slično se može reći i za euharistijsko klanjanje koje neposredno prethodi slavlju euharistije. Premda se u poslijesaborskim dokumentima predviđa mogućnost izlaganja Presvetoga sakramenta neposredno nakon mise (EM 60), liturgijska je misao, izrasla iz duha liturgijske obnove, bliža ideji da klanjanju treba dati

vlastito vrijeme 'slavljenja', na način da euharistijsko klanjanje ne bude samo »nastavak slavlja«, nego da bude čin klanjanja koji će biti utkan u ritam života, s ciljem da u vjernicima potiče i *obnavlja* »euharistijski savez« uspostavljen sakramentalnim slavljem.

Pastoralna briga za štovanje euharistije izvan slavlja, želi li biti dosljedna liturgijskim načelima, nastojat će euharistijskome klanjanju dati *vlastito mjesto* u životu vjere, kako bi ono moglo hraniti i euharistijski intenzivirati euharistijsku (spasenjsku, hvalbenu i darivateljsku) dimenziju kršćanskoga života. Smisao klanjanja nije ostvaren samim time što je ono čuvano i njegovano, nego ako ono euharistijskim otajstvom istinski prožima život vjernika. Istina, najlakše ga je očuvati ako ga vezemo uz redovita euharistijska slavlja. No, time smo još daleko od njegove svrhe i smisla. Štoviše, u takvoj vremenskoj združenosti izvora (tj. sakramentalnoga slavlja) i klanjanja po kojemu se izvor ima prelijevati u život vjere, sami je smisao klanjanja ostao zasjenjen. Unatoč snažnoj pobožnosti koja ga prati!

Premda euharistijski kult koji nosi odrednicu »izvan slavlja mise« poznaje različite izričaje (izlaganje Presvetoga, klanjanje, blagoslov, procesije, molitveni obrasci i pobožnosti, euharistijski kongresi) ovdje ćemo razmišljanje usmjeriti samo k obrednim oblicima i sadržajnim elementima euharistijskoga klanjanja, koje liturgijska disciplina uređuje kao zasebno slavlje. Možda nije prestrogo reći da su klanjanja koja su postala redovitim trenutkom u životnome ritmu mnogih župnih zajednica slabo prepoznata kao *ordo*, kao čin koji slijedi dinamiku slavlja. Ta su klanjanja još uvijek snažno obilježena osobnim klanjanjem pojedinaca (premda okupljenih na 'zajedničko' klanjanje); misao je usmjerena poglavito na Kristovu stvarnu prisutnost; sadržajni elementi naglašavaju jednostranost odnosa, tj. klanjanje pred Presvetim... Nedostaje obrednih elemenata koji bi govorili o preobrazbenoj dinamici koja, potrebno je reći, nema svoj izvor u izloženom euharistijskom kruhu, nego u sakramentalnome slavlju euharistije. Tragom ovih misli naznačit ćemo nekoliko neophodnih smjernica.

Ozračje zajedništva. Liturgijske odredbe jasno ističu da se za euharistijsko klanjanje pretpostavlja zajednica koja će dostatnim brojem vjernika pružati doživljaj Crkve koja 'slavi'. Na većem broju vjernika inzistira se osobito kad je riječ o »izlaganju na duže vrijeme« (*Sveta pričest i štovanje*, 86), kao npr. u cjelodnevnim klanjanjima. Ravnanje disciplinom minimalizma, koja će reći da u crkvi u kojoj je izloženo Presveto Otajstvo

Potreban je zajednički vid klanjanja da se Kristova prisutnost ne bi svela samo na *prostornost*, na *mjesto* pohrane ili izloženja Presvetoga, nego da bi ju se prepoznalo živom u zajednici vjernika.

»uvijek bude prisutan netko od vjernika«, ne može biti oblik koji bi nas zadovoljio i koji bi zračio duhom obnovljene liturgije. Na euharistijsko klanjanje i blagoslov valja primijeniti liturgijsko načelo koje se odnosi na sve liturgijske blagoslove: »Blagoslovi Crkve jesu liturgijski čini. Stoga zajedničko slavlje bolje odgovara naravi liturgijske molitve.« (*Blagoslovi*, 16)

Zajednički vid klanjanja potrebno je njegovati i iz razloga da se Kristova prisutnost ne bi svela na prostornost, na mjesto pohrane ili izloženja Presvetoga otajstva, nego da bi ju se prepoznalo živom, djelatnom u zajednici vjernika koja živi od zajedno slavljenoga sakramenta. Ovime se pak ne niječe duhovna korist pojedinačnoga i osobnoga klanjanja i molitve pred Presvetim sakramentom. Ti se čini osobnoga klanjanja vjernicima živo preporučuju, a crkve u kojima se čuva Presveto trebaju biti na raspolaganju vjernicima za takve oblike pobožnosti.

Čitanje Božje riječi. Za zajedničko klanjanje pred Presvetim, budući da je u obnovljenoj liturgiji uređeno kao liturgijski čin Crkve, kao neizostavan element predviđeno je čitanje Božje riječi. Ako je euharistijsko klanjanje plod slavlja euharistije, u kojemu je neizostavan stol Riječi, onda je također i u euharistijskome klanjanju, koje 'produkuje' plodove slavlja, potrebno čuvati darovnu snagu Riječi. Neosporno je da »čitanja iz Svetoga pisma vode vjernike k boljem razumijevanju euharistij-

skoga otajstva» (EM 62). Stoga u »duhovnu pričest«, koja se zbiva po otvorenosti i klanjanju vjernikova duha, valja utkati i *pričest slušanjem*. Po zajedništvu s Riječju, živom i djelotvornom (Heb 4,12), bivamo nahranjeni Kristovom prisutnošću koja preobražava život svakodnevlja u istinsko klanjanje Bogu »u duhu i istini« (Iv 4,24).

Čini se da je pučka pobožnost u izvjesnoj, katkad i u velikoj, mjeri zaboravila preobrazbenu snagu Božje riječi. Nekoć su liturgijske knjige navještaja Božje riječi, osobito Evanđelistar, bile urešavane s puno mara i umjetničkoga zalaganja, a u liturgijskom je prostoru bilo predviđeno posebno mjesto (*svetohranište Riječi*) na kojemu se s ljubavlju čuvao Evanđelistar. Ti primjeri govore o vjeri kojom je Crkva pristupala Božjoj riječi te postaju izazovom koji preispituje našu sposobnost za klanjanje pred Gospodinom koji se objavljuje i uprisutnjuje kroz Riječ. Njegovanje navještaja i slušanja Božje riječi u euharistijskome klanjanju doprinijet će, osim toga, i euharistijskom i kristološkom bistrenju samoga klanjanja, tj. nastojanju da ono ne bude sadržajno otežano i misaono zasjenjeno elementima koji pripadaju drugim izričajima pobožnosti, npr. čašćenja blažene Djevice Marije i svetaca.

Molitva i šutnja. Uz čitanje Božje riječi unutar euharistijskoga klanjanja, osobnoga ili zajedničkoga, njegovat će se i molitveni oblici, a na osobit način šutnja koja je konstitutivni i određujući motiv klanjanja (E. Mazza). Ipak, šutnja ne može biti jedini, pa ni prevladavajući element klanjanja. Na tragu latinskoga prijevoda Psalma 65 (*tibi silens laus Deus in Sion*), liturgijska je duhovnost dala šutnji značenje hvale: *Tibi silentium laus est*. Šutnja klanjanja Bogu je ugodna pjesma hvale. Ipak, šutnja je uvijek u dijalogu s riječju. Kao što ne dolikuje da klanjanje bude bez trenutaka šutnje, tako ne priliči ni da ono bude svedeno samo na šutnju.

Red euharistijskoga klanjanja u dinamici 'slavlja' izdvaja kao ključne elemente *izlaganje, klanjanje, blagoslov* te *pohranjivanje*. Klanjanje (*adoratio*) se razumijeva kao središnji dio koji daje smisao cijelome činu pobožnosti. Postaje jasnim da je neopravdano svako izlaganje kojemu bi jedina svrha bio blagoslov s Presvetim, kao što

Euharistijsko klanjanje združuje liturgijske oblike kulta i izričaje pučke pobožnosti.

je bez opravdanja i smisla i euharistijski blagoslov kojemu ne bi prethodilo vrijeme klanjanja.

Liturgija časova i euharistijsko klanjanje.

Glede sadržajnih elemenata euharistijskoga klanjanja postavlja se također pitanje opravdanosti i smisla unošenja onih oblika koji se u liturgiji ili u pučkoj pobožnosti pojavljuju kao samostojni čini, s vlastitim značenjem i strukturom. Kao temeljno usmjerenje vrijedi načelo da euharistijsko klanjanje ne može biti mjesto kompilacije raznorodnih oblika liturgije i pobožnosti, a još manje mjesto na kojem bi se, s ciljem uštede vremena, vremenski stapali različiti molitveni elementi vlastiti duhovnosti neke zajednice. Tako je, kako je već istaknuto, potrebno paziti da euharistijsko klanjanje bude navlastito euharistijska pobožnost, prepoznatljivo kristološki usmjerena. »Pred izloženim Presvetim valja tako izabrati molitve, pjesme i čitanja de vjernici budu sabrani u molitvi Kristu Gospodinu« (*Sveta pričest i štovanje*, 95).

S obzirom na moljenje pojedinih dijelova Liturgije časova za vrijeme euharistijskoga klanjanja potrebno je pitanje o smislu i značenju staviti pred pitanje o dopuštenosti spajanja tih liturgijskih oblika. Na pitanje o dopuštenosti njihova spajanja poslijesaborski *Consilium* za provedbu Konstitucije o liturgiji god. 1968. dao je negativan odgovor. U kasnijim pak dokumentima govori se o dopuštenosti slavljenja dijelova Časoslova pred izloženim Sakramentom, ali je razvidno da se pretpostavlja jedan

Klanjanje intenzivira plodove euharistijskoga slavlja.

preduvjet: »ako je sakrament izložen na duže vrijeme«, pri čemu se prvenstveno misli na cjelodnevna klanjanja (*Sveta pričest i štovanje*, 96).

Da bismo razumjeli razloge zbog kojih se spajanje tih dvaju oblika kulta ne smatra uzornim slavljem, potrebno je uočiti temeljne sadržajne i strukturalne razlike Liturgije časova i euharistijskoga klanjanja. Dok je liturgija časova u svojoj biti *liturgija hvale s trinitarnim* usmjerenjem, euharistijska je pobožnost poglavito *klanjateljskoga* značenja i to s jasnom *kristološkom* usredotočenošću. Struktura slavlja liturgije časova predmnijeva izražajnu i dinamičniju obrednost, s izmjenom raznorodnih oblika, što pak u potpunosti ne pristaje uz euharistijsko klanjanje. Katkada će biti prikladno u euharistijsko klanjanje uvrstiti pojedine elemente iz liturgije časova, npr. psalmodiju ili molbenicu, što može biti na poseban način prikladno u onim zajednicama koje redovito ne slave liturgiju časova. Poteškoće pak nastaju u onim zajednicama (prije svega u redovničkim i svećeničkim) koje svakodnevno slave liturgiju časova pa je u određene dane klanjanja, iz sasvim sporednih razloga, žele spajati s euharistijskim klanjanjem. Smisao slavlja

i nutarnju ljepotu raznorodnih oblika kulta valja pretpostaviti želji za gomilanjem pobožnosti, a još više 'potrebi' za 'liturgijskom' uštedom vremena.

Spajanje pojedinih dijelova Časoslova sa slavljem euharistije ne može biti argument za spajanje Časoslova s euharistijskim klanjanjem jer je ondje riječ o dva liturgijska čina koja se, k tome, ne spaja na način da ih se stavlja jedan uz drugi nego se pojedini elementi nekoga dijela Časoslova integriraju u slavlje euharistije.

Euharistijsko klanjanje i krunica. Na sličan se način može usmjeriti i razmišljanje o spajanju marijanske krunice s euharistijskim klanjanjem. Premda razmatra Kristova otajstva, krunica je u svojoj osnovnoj strukturi niz molitava kojima se vjernik izravno obraća Djevici Mariji. Stoga se neprikladnom pokazuje molitva marijanske krunice pred izloženim Sakramentom. Takvo je objašnjenje dano god. 1968. Trideset godina nakon toga, god. 1998., Kongregacija za bogoštovlje objavljuje pismo u kojem izjavljuje da se pred izloženim Sakramentom »može« (*potest*) moliti krunica, ali se pretpostavlja: da je ona kristološki usmjerena, da se u njoj na jasan način ističu Kristova otajstva, da je protkana svetopisamskim čitanjima koja razmatraju otajstvo Krista te da omogućava trenutke razmatranja u šutnji i klanjanju. U tom je duhu Direktorij o liturgiji i pučkoj pobožnosti (god. 2002.) suzdržaniji te pojašnjava: »zbog prisne veze koja Mariju pridružuje Kristu, moljenje krunice *moglo bi* (u tal. izvorniku *potrebbe*) pomoći da se molitvi dade duboka kristološka usmjerenost« (165). Svjesno odabrana kondicionalna forma »moglo bi« kazuje nam da je i ovdje potrebno izdignuti se iznad pitanja dopuštenosti te se zagleđati u pitanja smisla i značenja.

Iz navedenih crkvenih usmjerenja razvidno je da se za »možebitno« spajanje krunice s euharistijskim klanjanjem prvenstveno misli na molitvene oblike koji su vlastiti krunici (razmatranje Kristovih otajstava, molitveni zazivi, litanijски zazivi, trenutci šutnje, zajednički karakter molitve) i koji kao takvi mogu produbiti klanjanje vjere pred euharistijskim sakramentom. Manje se pak misli na krunicu koja bi u svojoj cjelovitosti bila unesena u euharistijsko klanjanje. Krunica, da-

kle, može pružiti dinamičnost i zajedničarski karakter euharistijskome klanjanju, ali jednako tako svojim sadržajem, ne pazi li se na nutarnju razliku krunice i klanjanja, može zasjeniti temeljno kristološko usmjerenje klanjanja.

* * *

Naposljetku, vraćajući se na početak razmatranja, potrebno je iznova podsjetiti da euharistijsko klanjanje *zdrružuje* liturgijske oblike kulta i izriča-

je pučke pobožnosti. Združenost iziskuje mudrost rasuđivanja kako se ispod združivanja ne bi skrile zbrka i nejasnoće. Upravo zbog toga Crkva, vrjednujući bogatstvo i duhovnu korist euharistijskoga klanjanja, za njega predviđa vlastiti *Red*, kako elementi koji se snagom združivanja preuzimaju iz pučke pobožnosti ne bi zasjenili temeljne sadržaje klanjanja koje izvire iz slavlja euharistije i k nje-mu vodi. ■

LITURGIJSKI kalendar

SRPANJ

6 N ČETRNAESTA NEDJELJA KROZ GODINU

- 7 P Svagdan: Hoš 2,16.17b-18.21-22; Ps 145; Mt 9,18-26
8 U Svagdan: Hoš 8,4-7.11-13; Ps 115,3-10; Mt 9,32-38
9 S **Bl. Marija od propetog Isusa Petković, spomendan**
Hoš 10,1-3.7-8.12; Ps 105,2-7; Mt 10,1-7
10 Č Svagdan: Hoš 11,1-4.8c-9; Ps 80; Mt 10,7-15
11 P SV. BENEDIKT, zaštitnik Europe, *blagdan*
Izr 2,1-9; Ps 34,2-11; Mt 19,27-29
12 S Svagdan: Iz 6,1-8; Ps 93,1-2.5; Mt 10,24-33
13 N PETNAESTA NEDJELJA KROZ GODINU
14 P Svagdan; ili: Sv. *Kamilo de Lellis*
Iz 1,10-17; Ps 50,8-9.16b-17.21.23; Mt 10,34-11,1
15 U Sv. *Bonaventura, biskup i crkv. naučitelj, spomendan*
Iz 7,1-9; Ps 48,2-8; Mt 11,20-24
16 S Svagdan; ili: *Bl. Djevice Marija od brda Karmela*
Iz 10,5-7.13-16; Ps 94,5-10.14-15; Mt 11,25-27
17 Č Svagdan: Iz 26,7-9.12.16-19; Ps 102; Mt 11,28-30
18 P Svagdan: Iz 38,1-6.21-22.7-8; Iz 38,10-12.16; Mt 12,1-8
19 S Svagdan: Mih 2,1-5; Ps 10,1-4.7-8.14; Mt 12,14-21

20 N ŠESNAESTA NEDJELJA KROZ GODINU

- 21 P Svagdan; ili: Sv. *Lovro Brindiški*
Mih 6,1-4.6-8; Ps 50,; Mt 12,38-42
22 U Sv. *Marija Magdalena, spomendan*
2Kor 5,14-17; Ps 63,2-6.8-9; Iv 20,1-2.11-18
23 S SV. BRIGITA, zaštitnica Europe, *blagdan*
Gal 2,19-20; Ps 34,2-11; Iv 15,1-8
24 Č Svagdan; ili: Sv. *Sarbelije Makhuf, prezbiter*
Jr 2,1-3.7-8.12-13; Ps 36,6-11; Mt 13,10-17
25 P SV. JAKOV APOSTOL, *blagdan*
2Kor 4,7-15; Ps 126,1-6; Mt 20,20-28

- 26 S Sv. *Joakim i Ana, roditelji bl. Dj. Marije, spomendan*
Jr 7,1-11; Ps 84,3-4b.5c-6a.8a.11; Mt 13,24-30

27 N SEDAMNAESTA NEDJELJA KROZ GODINU

- 28 P Svagdan: Jr 13,1-11; Otpj. pj.: Pnz 32,18-21; Mt 13,31-35
29 U Sv. *Marta, spomendan*
1Iv 4,7-16; Ps 34,2-11; Iv 11,19-27 ili Lk 10,38-42
30 S Svagdan; ili: Sv. *Petar Krizolog*
Jr 15,10.16-21; Ps 59,2-5a.10-11.17.18; Mt 13,44-46
31 Č Sv. *Ignacije Lojolski, prezbiter, spomendan*
Jr 18,1-6; Ps 146,1b-6b; Mt 13,47-53

KOLOVOZ

- 1 P Sv. *Alfonz Marija de Liguori, spomendan*
Jr 26,1-9; Ps 69,5.8-10.14; Mt 13,54-58
2 S Svagdan; ili: Sv. *Euzebij Vercelski; Bl. Dj. Marija od Anđela*
Jr 26,11-16.24; Ps 69,15-16.30-31.33-34; Mt 14,1-12
3 N OSAMNAESTA NEDJELJA KROZ GODINU
4 P Sv. *Ivan Marija Vianney, prezbiter, spomendan*
Jr 28,1-17; Ps 119,29.43.79-80.95.102; Mt 14,22-36
5 U Svagdan ili: *Posvećenje bazilike svete Marije Velike*
Jr 30,1-2.12-15.18-22; Ps 102; Mt 15,1-2.10-14
6 S PREOBRAŽENJE GOSPODINOVO, *blagdan*
Dn 7,9-10.13-14 (ili: 2Pt 1,16-19); Ps 97; Mt 17,1-9
7 Č Svagdan; ili: Sv. *Siksto II.; Sv. Kajetan*
Jr 31,31-34; Ps 51,12-15.18-19; Mt 16,13-23
8 P Sv. *Dominik, prezbiter, spomendan*
Nah 2,1.3; 3,1-3.6-7; Otpj. pj.: Pnz 32,35c-36.39.41;
Mt 16,24-28
9 S SV. TEREZA BENEDIKTA OD KRIŽA, dj. i mučenica, *blagdan*
Hoš 2,16b.17b.21-22; Ps 45,11-12.14-17; Mt 25,1-13

Četnaesta nedjelja kroz godinu

6. srpnja 2008.

Ulazna pjesma

Ps 48(47),10-11

Spominjemo se, Bože, tvoje dobrote
usred hrama tvogega.
Kao ime tvoje, Bože, tako i slava tvoja
do nakraj zemlje doseže.

Zborna molitva

Bože, ti si poniženjem svoga Sina
podigao pali svijet.
Udijeli svome narodu svetu radost.
Oslobodio si ga ropstva grijeha:
privedi ga uživanju vječnog veselja.
Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, ovaj prinos tvome imenu
nek nas očisti i iz dana u dan potiče
na izgradnju novoga svijeta,
po Kristu, Gospodinu našem.

Pričesna pjesma

Mt 11,28

Dodite k meni svi, izmoreni i opterećeni
i ja ću vas odmoriti, govori Gospodin!

Popričesna molitva

Gospodine, nahranio si nas
božanskim darovima.
Molimo te, obdari nas spasenjem
i ne daj da te ikad prestanemo hvaliti,
po Kristu, Gospodinu našem.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna:	75	Spominjemo se, Bože
Otpjevni ps.:	124	Blagoslivljat ću dovijeka
Prinosna:	325	Evo, Bože
Pričesna:	136	Dodite k meni
ili:	244	Odzivam se, Isuse
Završetak:	176	U slavu svetog Srca

Prvo čitanje

Zah 9,9-10

Tvoj kralj se evo tebi vraća ponizan.

Čitanje Knjige proroka Zaharije
Ovo govori Gospodin:
»Klikni iz sveg grla, Kćeri sionska!
Viči od radosti, Kćeri jeruzalemska!
Tvoj kralj se evo tebi vraća:
pravičan je i pobjedonosan,
krotak jaše na magarcu,
na magaretu, mladetu magaričinu.
On će istrijebiti kola iz Efrajima
i konje iz Jeruzalema,
on će istrijebiti luk ubojni,
on će navijestiti mir narodima.
Vlast će mu se proširiti od mora do mora
i od Rijeke do rubova zemlje.«
Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam

Ps 145,1-2.8-11.13cd-14

*Otpjev: Blagoslivljat ću ime tvoje dovijeka,
Bože, kralju moj.*

Slavit ću te, o Bože, kralju moj,
ime ću tvoje blagoslivljati uvijek i dovijeka.
Svaki ću dan tebe slaviti,
ime ću tvoje hvaliti uvijek i dovijeka.

Milostiv je i milosrdan Gospodin,
spor na srdžbu, bogat dobrotom.
Gospodin je dobar svima,
milosrdan svim djelima svojim.

Nek te slave, Gospodine, sva djela tvoja
i tvoji sveti nek te blagoslivlju!
Neka kazuju slavu tvoga kraljevstva,
neka o sili tvojoj govore.

Vjeran je Gospodin u svim riječima svojim
i svet u svim svojim djelima.
Gospodin podupire sve koji posrću
i pognute on uspravlja.

»Dodite k meni svi izmoredni i opterećeni...«
(Evangelistar opatice Hitde, oko 1020.)

Drugo čitanje

Rim 8,9.11-13

Ako Duhom usmrćujete tjelesna djela, živjet ćete.

Čitanje Poslanice svetoga Pavla apostola Rimljanima
Braćo! Vi niste u tijelu, nego u Duhu, ako Duh Božji prebiva u vama. A nema li tko Duha Kristova, taj nije njegov. Ako li Duh onoga koji uskrisi Isusa od mrtvih prebiva u vama, onaj koji uskrisi Krista od mrtvih oživjet će i smrtna tijela vaša po Duhu svome koji prebiva u vama. Dakle, braćo, dužnici smo, ali ne tijelu da po tijelu živimo! Jer ako po tijelu živite, umrijeti vam je, ako li pak Duhom usmrćujete tjelesna djela, živjet ćete. Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja

Mt 11,25

Blagoslovljen da si, Oče,
Gospodaru neba i zemlje, što si otajstva
Kraljevstva objavio malenima.

Evanđelje

Mt 11,25-30

Krotka sam i ponizna srca.

Čitanje svetog Evanđelja po Mateju
U ono vrijeme reče Isus:
»Slavim te, Oče, Gospodaru neba i zemlje, što si ovo sakrio od mudrih i umnih, a objavio malenima. Da, Oče, tako se tebi svidjelo. Sve je meni predao Otac moj i nitko ne pozna Sina doli Otac niti tko pozna Oca doli Sin i onaj kome Sin hoće objaviti. Dodite k meni svi koji ste izmoredni i opterećeni i ja ću vas odmoriti. Uzmite jaram moj na sebe, učite se od mene jer sam krotka i ponizna srca i naći ćete spokoj dušama svojim. Uistinu, jaram je moj sladak i breme moje lako.«
Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Bogu Ocu, koji svoju veličinu i otajstva spasenja otkriva poniznima i malenima, uputimo svoje prošnje, moleći za dar poniznosti.

1. Za Crkvu u svijetu: obdari je svojom mudrošću da te vazda hvali svojim životom te vjerno nasljeduje Krista u njegovoj poniznosti, molimo te.
2. Za sve navjestitelje tvoje riječi: obnovi ih u svetosti života da uzmognu biti graditelji tvoga kraljevstva na zemlji, molimo te.
3. Za sve koji u sebi nose sumnju i teret života: pohodi ih svojom milošću da iskuse ljubav koju iskazuješ malenima i poniznima, molimo te.
4. Za nas ovdje okupljene: daj nam živjeti po Duhu Svetom koji u nama prebiva te svim ljudima svjedočiti tvoju blizinu, molimo te.
5. Za braću i sestre koji si pozvao iz zemaljskoga života: obdari ih darom vječnosti, molimo te.

Svemoguću Bože, tvoj nam je Sin, živeći u malenosti i poniznosti, darovao otkupljenje. Daj nam nasljedovati put evanđeoske poniznosti, po istom Kristu, Gospodinu našem.

Krotki i ponizni kralj

Isus se riječima da je »krotka i ponizna srca« identificira s uzrokom radosti *Kćeri sionske i jeruzalemske* iz Knjige proroka Zaharije, uzete za prvo čitanje ove nedjelje. On potvrđuje da je osobno *krotak i ponizan kralj* kojemu ne treba ju oružje i bojna oprema da bi mu se vlast proširila čitavim svijetom ukoliko mi budemo oni koji će »navijestiti mir narodima«.

U svjetlu Kristova uskrsnuća evanđelist nastoji odgovoriti na pitanja koja su i tada, nakon uskrsnuća, mučila učenike. Iako su već bili sve vidjeli, još uvijek im nije bilo sve jasno. Pitali su se zašto je bio takav, zašto je dopustio da ga ponize, muče i ubiju, zašto je uopće trebao ulaziti u Jeruzalem, i to »na magaretu, mladetu magaričinu«... Njima bi bilo lako prihvatiti moćnog Spasitelja koji je jači od smrti i koji trijumfira nad svim patnjama, ali teško je razumjeti krotkog, poniznog i slabog. Ni drugim bogobojaznim Izraelcima, koji su *iščekivali utjehu Izraelovu*, nije bila jasna i prihvatljiva Isusova krotkost i miroljubivost. Oni su trebali ratnika koji će biti moćniji od svih njihovih neprijatelje. Stoga u njemu nisu mogli prepoznati očekivanoga Mesiju. Budući da je svoje evanđelje napisao prvenstveno za zajednicu sastavljenu od obraćenih Židova, Matej se namjerno poziva na Stari zavjet kako bi im objasnio da je Isus doista Spasitelj te da je *trebalo da se ispuni sve što je pisano*.

Bog nam je preblizu

Problem s kojim su se susreli evanđelisti i prvi učenici prisutan je u svim generacijama. Moćnoga i dalekoga Boga svi lako prihvatimo, a slaboga, poniznoga i bliskoga teško. Čini se da je to razlog zašto smo se udaljili od Boga. Kao da modernom čovjeku druge religije odgovaraju više nego kršćanstvo te kao da se lakše nalazi u svim drugim, osobito u teško razumljivim vjerama. U kršćanstvu nam je Bog *preblizu*! Poznato je da ono najbliže najteže vidimo. Nerijetko se i mi kršćani, pa i Crkva kao institucija, ponašamo kao da nam Bog nije tako blizak. Predugo smo propovijedali o moćnome i strašnome Bogu koji nagrađuje, a još češće kažnjava. Če-

Uzmite jaram moj na sebe i naći ćete spokoj dušama svojim. (F. Valeri, 1950.)

sto nam je Bog bio neka vrsta »Big brother-a« koji sve vidi i sve zna: »Božje oko svud te gleda, sakrit mu se ništa ne da...« Svojim tehničkim dostignućima, dosezima civilizacije, kulturnoga i znanstvenoga napretka te općenito načinom života čovječanstvo je došlo u fazu da mu takav Bog više ne treba, a istinskog Boga, Boga ljubavi nikad nije upoznalo. Jednoga smo izgubili, a drugoga nismo našli. Ostali smo prazni i zato se traže razne stvarnosti koje mogu popuniti tu prazninu. Sami često pokušavamo dati odgovor vraćajući se u povijest Crkve, ali evanđelje uči da je potrebno vratiti se njezinu Izvoru. U povijesti je postojalo kršćanstvo kao sustav, ali rijetko i kao život.

Povratkom na Izvor, postat će život! Dosta je bilo korijenja, red je da počnu stizati i plodovi! *Po plodovima ćete ih njihovim poznati*.

Život po Duhu

Na to nas osobito potiče sveti Pavao u današnjemu drugom čitanju govoreći o dva puta, o dva načina života: po Duhu i po tijelu. Dio je to Pavlove pouke o krštenju po kojemu bivamo životno povezani s Kristom. »Živjeti po tijelu« znači uzdati se u svoje snage, biti zatvoren u granice ljudske inteligencije i snage. Tako se ne može daleko, odnosno može se jako daleko, ali u pogrešnom smjeru. Takvom životu odgovara daleki i strašni Bog. Predaleko je, a na kraju ćemo ipak neka-ko 'izravnati' račune! Pravi kršćanski život je onaj »po Duhu koji *prebiva u nama*«. Riječ 'prebivati' u Svetome pismu označava da je Duh onaj koji je vlasnik, koji upravlja. A upravo to je ono što nam govori Isus: »Uzmite jaram moj na sebe«.

Nama koji se želimo osloboditi svih jarmova možda ovaj poziv ne izgleda privlačnim, ali je Isusovim suvremenici bio jasan. S jedne je strane slika Zakona Božjeg, kako ga nazivaju teolozi Isusova vremena. Isus ne skriva da je življenje u skladu s Božjom objavom ponekad teško i zahtjevno, ali ohrabruje da je taj *jaram sladak* da je to *bre-*

me lako. To je također slika iz svakodnevice o jarmovima koji su izrađivani prema mjeri životinje koja ga je nosila. Time poručuje da je Božji zakon nastao prema mjeri čovjeka, ne da ga optereti, nego da mu bude pomoć.

S druge strane, jaram je onaj koji spaja dvije životinje da ulože zajedničke snage u ostvarenje istoga cilja, da idu istim pravcem i međusobno se pomažu. Uzeti njegov jaram znači ići Isusovim putem, imati isti cilj, a to je: *prolaziti zemljom čineći dobro!* To je put Duha i način na koji se širi kraljevstvo *krotka i ponizna kralja*. To je način da kršćanstvo bude život i daje plodove. Obveza je to koja proizlazi iz Pavlova pouka da će »Onaj koji uskrisi Krista od mrtvih« *oživjeti i smrtna tijela naša*.

Bez ove vjere u uskrsnuće tijela nemoguće je razumjeti kršćanske stavove o tjelesnosti, teško je prihvatiti da se Crkva »miješa« u društvena pitanja i da se od kršćana očekuje socijalni angažman. Nije li upravo to najčešći prigovor upućen od strane »mudrih i umnih«, ali i najvatrenije očekivanje tolikih *malenih*?

Slavko Slišković

ODJECI Riječi

»Jaram je moj sladak i breme je moje lako«, kaže Isus. Želi reći da prihvaćanje njegova puta i životnoga zajedništva s njim donosi odmor, radost. Čovjekovo najveće breme jest život bez Boga. Isus dolazi k ljudima, postaje jedan od nas, želi nas osloboditi od bremena i umora udaljenosti od Boga. Jesmo li umorni? (T. C.)

Tjelesno i duhovno kod Pavla

uz: Rim 8,9,11-13

Duboko uronjen u svoju židovsku kulturu, u vjerovanje svoga naroda i u svoje osobno vjerovanje, Pavao promatra konkretnoga povijesnog čovjeka i uočava ga kao sjecište vertikale i horizontale, kao spoj prolaznoga i neprolaznoga, kao dijalektičku napetost mogućega i nemogućega, kao biće koje je svojom cjelinom otvoreno ili zatvoreno Bogu i njegovim poticajima. *Otvorenost ili zatvorenost Bogu* ključ je Pavlova razlikovanja *tijela i Duha*. Biti tjelesan ili *biti u tijelu* – znači zatvoriti se Bogu i od sebe i svoga ja učiniti apsolut po kojem se sve drugo i svatko drugi mjeri. *Biti u Duhu* znači biti otvoren Bogu i to na sasvim određen način: kao Krist. Tko živi svoj odnos s Bogom na Kristov način ima osiguranu budućnost, može uspostaviti pravilan odnos prema samome sebi i prema svima drugima. Biti duhovan znači biti *bogoodnosan* i u mislima i u riječima i u djelima, sve procjenjivati i vrjednovati Božjim mjerilima. Kršćanski poziv Pavao nipošto ne vidi kao odbacivanje tijela i spašavanje duše, već kao *integralno čovjekovo otvaranje Bogu*, i onim što je povijesno i vidljivo kao i onim što nije povijesno i što je nevidljivo.

Marinko Vidović

Petnaesta nedjelja kroz godinu

13. srpnja 2008.

Ulazna pjesma

Ps 17,15

Ja ću se u pravednosti pojaviti pred tobom,
nasitit ću se kad se očituje slava tvoja.

Zborna molitva

Bože, ti zalutalima pokazuješ svjetlo istine
da se na pravi put vrate.
Daj svim kršćanima
da odbace što je kršćanstva nedostojno,
a traže što mu priliči.
Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, pogledaj darove Crkve moliteljice
da po pričesti napredujemo u svetosti života.
Po Kristu, Gospodinu našem.

Pričesna pjesma

Iv 6,57

Tko jede moje tijelo i pije moju krv,
u meni ostaje, i ja u njemu,
– govori Gospodin.

Popričesna molitva

Gospodine, primili smo tvoje darove.
Daj da svakim slavljenjem ovog otajstva
napredujemo u svetosti života,
po Kristu, Gospodinu našem.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna: 167 O Stvoritelju ljudi
Otpjevni ps.: Sjeme pade
(gl. prilog str. 38)
Prinosna: 210 Sijao Isus
Pričesna: 135 Tko jede moje tijelo
Završetak: 768 O divna Djevice

Prvo čitanje

Iz 55,10-11

Dažd zemlju oplodi i ozeleni.

Čitanje Knjige proroka Izaije
Ovo govori Gospodin: »Kao što dažd i snijeg
s neba silaze i ne vraćaju se onamo dok
se zemlja ne natopi, oplodi i zazeleni da bi
dala sjeme sijaču i kruha za jelo, tako i riječ
koja iz mojih usta izlazi ne vraća se k meni
bez ploda, nego čini ono što sam htio
i obistinjuje ono zbog čega je poslah.«
Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam

Ps 65,10-14

Otpjev: Sjeme pade na dobru zemlju i urodi.

Ti, Gospodine, pohodi zemlju i ti je natopi,
obogati nju veoma.
Božja se rijeka vodom napuni,
ti pripravi ljudima žito.

Ovako pripremi zemlju:
brazde joj natopi,
grude joj poravna;
kišom je omekša,
usjeve joj blagoslovi.

Ti okruni godinu dobrotom svojom,
plodnost niče za stopama tvojim.
Pustinjski pašnjaci kaplju od obilja,
brežuljci se pašu radošću.

Livade se kite stadima,
doline se pokrivaju žitom:
svagdje klicanje, pjesma.

Drugo čitanje

Rim 8,18-23

*Stvorenje sa svom žudnjom iščekuje
objavljenje sinova Božjih.*

Čitanje Poslanice
svetoga Pavla apostola Rimljanima
Braćo! Smatram, uistinu: sve patnje sadaš-
njega vremena nisu ništa prema budućoj

Isus poučavaše mnoštvo u prisposodobama:
»Iziđe sijač sijati...«

slavi koja se ima očitovati u nama. Doista, stvorenje sa svom žudnjom iščekuje ovo objavljenje sinova Božjih: stvorenje je uistinu podvrgnuto ispraznosti – ne po svojoj volji, nego zbog onoga koji ga podvrgnu – ali u nadi. Jer i stvorenje će se osloboditi robovanja pokvarljivosti da sudjeluje u slobodi i slavi djece Božje. Jer znamo: sve stvorenje zajedno uzdiše i muči se u porođajnim bolima sve do sada. Ali ne samo ono! I mi koji imamo prvine Duha, i mi u sebi uzdišemo iščekujući posinstvo, otkupljenje svoga tijela. Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja

Mt 4,4b

Sjeme je riječ Božja, a sijač Krist;
tko ga god nađe, ostat će zauvijek.

Evanđelje

Mt 13,1-9

Iziđe sijač sijati.

Čitanje svetog Evanđelja po Mateju
Onoga dana Isus iziđe iz kuće i sjede uz more. I nagru n kjemu silan svijet te je morao ući u lađu: sjede, a sve ono mnoštvo stajaše na obali. I zborio im je mnogo u prisposodobama:

»Gle, iziđe sijač sijati. I dok je sijao, nešto zrnja pade uz put, dođoše ptice i pozobaše ga. Nešto opet pade na kamenito tlo, gdje nemaše dosta zemlje, i odmah izniknu jer nemaše duboke zemlje. A kad sunce ogranu, izgorje i jer nemaše korijena, osuši se. Nešto opet pade u trnje, trnje uzraste i uguši ga. Nešto napokon pade na dobru zemlju i davaše plod: jedno stostruk, drugo šezdesetostruk, treće tridesetostruk. Tko ima uši, neka čuje!«

Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Braćo i sestre, Bog nam je uputio svoju riječ koja preobražava naše živote i čini u nama svoja djela. Molimo ga da svojim Duhom potpomogne naša nastojanja u življenju njegova dara:

1. Okrijepi svoju Crkvu, Gospodine, snagom Duha da ustrajno naviješta tvoju riječ i svojim je životom svjedoči, molimo te.
2. Obdari sve navjestitelje tvoje riječi istinskom vjernošću da svoje služenje i svoj život s ljubavlju ugrađuju u rast tvoga kraljevstva, molimo te.
3. Probudi u našim obiteljima duh zajedničke molitve da životna iskušenja ne uguše dar vjere u tvoju ljubav i blizinu, molimo te.
4. Za nas ovdje okupljene: sjeme tvoje riječi koje si nam danas povjerio nek po našem nastojanju oživi i uzraste u plod dobrih djela, molimo te.
5. Za braću i sestre koji u vjeri preminuše: sve što su sijali na njivi života nagradi plodom vječnosti, molimo te.

Primi i usliši, Gospodine, naše prošnje. Vjeru, koju si u nama začeo po otajstvu krštenja i koju hraniš svojom riječju, obilno zalij svojom milošću te zavrijedimo biti dionici tvoje vječne slave, po Kristu Gospodinu našem.

Zbunjujuća rasipnost sijača

Prispodoba je poput stijenja na svijeti: izgleda bezvrijedan i nevažan, a omogućuje otkriti i osvijetliti blago. Isus nam daje stijenj u ruke, da bismo otkrili ljepotu, otvorili oči i promatrali zbilju u svjetlu njegove riječi.

Draga mi je prispodoba o sijaču. Kad čujemo tu prispodobu obično ju čitamo kao prispodobu o raznim vrstama zemljišta na koja pada sijačevo zrnje; pokušavamo se pronaći u slici pojedinoga tla, tako da se prepoznamo čas kao kameno zemljište ili ono pokraj puta, trnovita ili pak plodna zemlja.

U prispodobi pozornost privlači mnoštvo zrnja koje je bačeno na neplodnu zemlju. Iznenađuje ponašanje sijača koji se ne trudi paziti o kakvome se tlu radi. Štoviše, kao da se naglašava obilje bačenoga sjemena i neuspjeh. Naglašavanje rasipanja, neuspjeha, razočaranja je važno; odražava zbilju svijeta u kojemu zlo ostavlja dojam snage i premoći; zlo koje kao da je djelotvornije od dobra: sjeme ne niče; ono koje niče ne raste; ono koje počinje rasti, biva ugušeno. O komu to ovisi? Zbog čega se to događa? Ako je Bog dobar, zašto se njegov plan ne odvija nesmetano?

A zatim...

Da bi se razumjela prispodoba, treba poznavati način na koji se u ono vrijeme sijalo. Naime, sijač nije najprije pripremio zemlju, izorao ju, očistio od kamenja, nego je najprije bacio zrnje, a zatim rabio plug. Stoga se razumije da je zrnje moglo pasti u korov, u trnje ili na utabano tlo. Tko promatra sijača čini mu se da uzalud troši energiju. Teško je vjerovati da na polju u takvome stanju može nešto niknuti

i donijeti rod. No, nakon obrade tla i odstranjivanja kamenja i korova, polje koje je izgledalo neplodno brzo se prekriva zlatastim klasjem. Istinsko čudo.

Isus je ovu prispodobu izrekao u teškome trenutku svoga poslanja: izbačen je iz Nazareta, u Kafarnaumu su ga proglasili ludim, farizeji su ga htjeli ubiti, a učenici – ne razumjevši ga – žele odustat. Kao da je sav njegov trud uzaludan, a njegov navještaj osuđen na umiranje.

Prispodobom Isus ohrabruje svoje učenike koji su ga pitali o isplativosti apostolskoga posla: bez obzira na sve protivštine, njegova riječ daje obilje plodova, jer u sebi nosi snagu nezadrživosti života. Suprotno svim očekivanjima, dolazak Spasitelja na svijet i u naše živote događa se bez imalo buke. Njegov prolazak svijetom činio se veoma beznačajnim: nije naizgled promijenio ništa u društvenome i političkome životu svoga naroda. Vlastodršci su ga pokopali u zemlju provjerenim metodama nasilja i laži. A zatim... A zatim – tako započinje svaki evanđeoski rast – nenadano, klija i raste život u naraštajima prije nas i u nama.

Svatko se od nas barem ponekad zapita koliko vrijedi i vrijedi li uopće, ima li smisla nastojati živjeti evanđelje u društvu i ozračju koje odražava neprihvatanje Boga; koliko ima smisla govoriti o evanđeoskim blaženstvima; pokušati Radosnom viješću omekšati srca. Koliko je zrnja bačeno uzalud?

Prepoznati sijača

Rado se prisjećam očevih zamaha kada sam uz njega promatrao sjetvu. Sjećam se ozbiljnosti kojom je sijao zrnje. Ima puno osobitih dana u seoskome životu, ali sjetva i žetva ipak su bili povlašteni dani. Nisam razmišljao kakva je zemlja, jer je

Zrnje koje pade na dobru zemlju urodi stostrukim plodom.

V. van Gogh

uvijek bila obećavajuća, ali sam razmišljao o sijaču. Zato bih volio da nam Bog podari pogled da vidimo i prepoznamo sijača, a ne da na prvome mjestu sebe prepoznamo u nekoj od vrsta tla.

To i jest prvotna namjera Isusove prisposode, jer je osjetio da i njemu najbliži u sebi gaje sumnju i nesigurnost o njegovu poslanju. Čini se da ga ne zanima politička slika u kojoj su bila njihova očekivanja; on govori o Kraljevstvu, a izbjegava govor o rimskoj vlasti. Nije došao 'podvući crtu', dati konačni pravorijek o svijetu... Njegovo je poslanje sjetva, a ne žetva. Ova prisposoda ne pripada završetku, već početku. Važno je sijanje. Redovito želimo odmah vidjeti isplativost posla i investicije, vidjeti plodove još i prije negoli smo vidjeli rast.

Sijač iz prisposode ne izabire zemljište. Ne odlučuje koje je tlo dobro, a koje loše, prikladno ili neprikladno. Tek nakon sjetve pokazuje se kakvo je tlo. Često smo u napasti da određujemo zemljište i da zauzimamo stav prema zemljištu i da si umislimo kako smo mi oni koji stvaraju preduvjete i nadziru plodnost. Naša je zadaća posvuda sijati riječ, naučiti se na gubitak zrnja, napraviti toliko naizgled 'beskorisnih poteza' i zamaha rukom. I ne zaboravimo da sjeme ima snagu razlomiti stijenu, preoblikovati tlo, otvoriti raspuklinu na tvrdo ugaženu putu. To sjeme nije uvijek izgubljeno. Ono je izgubljeno samo u zatvorenoj ruci sijača koji nije izišao sijati, bojeći se da ne ugrozi Riječ. A naše je poslanje 'ugroziti' tlo, staviti ga pred izazov prihvatanja Riječi. To vrijedi za svako ozračje u kojemu se nalazimo: od obiteljskoga, preko gospodarsko-

ga i političkoga, do općekulturalnoga. Riječ je sposobna pretvoriti srce kameno u srce od mesa.

Lijepo je osjetiti blagodat zasijanih u dobru zemlju, onih koji slušaju i razumiju ili, kako bi rekao grčki tekst, »stave zajedno to što slušaju (*synhēmi*)«. A to je danas teško u poplavi riječi i ponuda. Znamo li Božju riječ čuti i slušati; možemo li ju staviti zajedno uz svakidašnje riječi i čuvati kao ne-svakidašnju i neobičnu? Može li ona stati i opstati među tolikima? Jedna riječ Boga svijetu iz Božjega svijeta, često promatrana s nevjericom, rezana znanstvenim nožem, ispitivana kriterijima inflacijske riječi, posijana i prečesto - zaboravljena. Staviti zajedno toliko životnih iskustava, a da se ne previdi Bog; osjetiti toliko udaraca, a da ne otvrdne srce. To je djelo Duha Svetoga, on spaja, združuje, čini cjelinu. Đavao je takav da stvara nejedinstvo, da rastače, razdvaja; ta, i ime mu govori baš to – *diabolos*, od *diaballo*, što znači razdvajati, rastakati, razjediniti. On ne želi da se spoji tlo i sjeme; on ne želi da sjeme osjeti plodnost tla, orošenost životom i toplinu svjetla. On odnosi Riječ iz srea; pred nju postavlja sumnju, čupa korijen i prepušta ga da bude spržen na suncu prividnosti zla i prividnosti vladavine nepravde.

Uz to, ne zaboravimo početak Isusove prisposode: *Iziđe sijač sijati*, Božju ljubav kao početak koji se zrcali u riječima traga njegova Duha prepućnog dara začudnosti: '*Gle, iziđe sijač sijati*'. Volio bih danas da osjetimo onaj početni '*gle*': pun čuđenja i želje za rastom.

Ivan Šaško

ODJECI Riječi

Isusova prisposoda ne kazuje da smo sijači. On je sijač. Mi smo zemlja, kamen, ili trnje... Samo ako smo plodna zemlja, njegova riječ može u nama uroditi plodom i biti »novo sjeme« njegova kraljevstva. (N. A.)

Sve stvoreno spašava se po čovjeku

uz: Rim 8,18-23

Čovjek je kruna stvorenja. Sve što se događa s njim neizbježno ima svoje posljedice i na događanja u prirodi, pa i u cijelom svemiru. I kao što čovjek prolazi kroz porođajne boli oblikovanja u potpunoga čovjeka, u čovjeka »po mjeri uzrasta Kristova«, tako i sve stvoreno uzdiše i muči se u porođajnim bolima svoje preobrazbe. Čovjek raste i preobražava se u sina Božjega, ali s njim, u njemu i po njemu i sveukupna stvarnost, premda ima nižu razinu postojanja i niži stupanj života u sebi, usmjerena je prema Božjem sinovstvu. Materija nije zlo. Uključena je u osloboditeljsko i spasiteljsko djelo Božje. I materija doživljava preobrazbu i ima preobraženu budućnost u Bogu. Odgovorno korištenje prirodom, zahvati u nju i njezine resurse, putovi su kojima čovjek sudjeluje u Božjemu djelu preobrazbe svega i privođenja svega sebi.

Marinko Vidović

Šesnaesta nedjelja kroz godinu

20. srpnja 2008.

Ulazna pjesma

Ps 54,6.8

Evo, Bog mi pomaže, Gospodin krijepi život moj. Od srca rado ću ti žrtvovati, slavit ću ime tvoje, Gospodine, jer je dobrostivo.

Zborna molitva

Molimo te, Gospodine, budi nam milostiv i darežljiv. Produbi nam nadu, vjeru i ljubav, da ustrajemo u budnosti i vršenju tvoga zakona. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Bože, ti si u jedinoj žrtvi svoga Sina ispunio razne žrtve starog Saveza. Primi ovaj naš dar, blagoslovi ga kao i prinos Abelov: što svaki od nas prikazuje tebi na čast nek bude na spasenje svima, po Kristu, Gospodinu našem.

Pričesna pjesma

Otk 3,20

Evo, na vratima stojim i kucam, govori Gospodin: poslušaj li tko glas moj i otvori mi vrata, unići ću k njemu i večerati s njim, i on sa mnom.

Popričesna molitva

Budi, Gospodine, uza svoj narod. Nahranio si nas nebeskim otajstvima: daj da iz stare grešnosti prijeđemo u novi život, po Kristu, Gospodinu našem.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna: 80 Evo, Bog mi pomaže
Otpjevni ps.: Ti si, Gospodine, dobar
(gl. prilog str. 39)
Prinosna: 235 Kraljevstvo je nebesko
Pričesna: 848 Veselo, braćo, kliknimo
Završetak: 260 O da bude radost

Prvo čitanje

Mudr 12,13.16-19

Daješ pokajanje za grijeh.

Čitanje Knjige Mudrosti
Osim tebe, Bože,
nema Boga koji se brine za sve da bi mu morao dokazati kako ne sudiš krivo.
Jer moć je tvoja načelo pravice tvoje i jer svime vladaš, možeš i sve poštediti.
Jakost svoju pokazuješ samo onda kad ljudi ne vjeruju u puninu tvoje moći i kažnjavaš drskost onih koji je spoznaše.
Ti, silni gospodar, sudiš blago i upravljaš nama s velikom pažnjom jer kad god hoćeš, moć ti je pri ruci.
A takvim si djelima narod svoj poučio da pravednik ima biti čovječan; podario si sinovima svojim dobru nadu jer daješ pokajanje za grijeh.
Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam

Ps 86,5-6.9-10.15-16a

Otpjev: Ti si, Gospodine, dobar i rado praštaš.

Ti si, Gospodine, dobar i rado praštaš, pun si ljubavi prema svima koji te zazivaju. Slušaj, Gospodine, molitvu moju i pazi na glas vapaja mog.

Svi narodi što ih stvori doći će i klanjat se tebi, Gospodine, i slavit će ime tvoje.
Jer ti si velik i činiš čudesa: ti si jedini Bog.

No ti si, Gospodine Bože, milosrdan i blag, spor na srdžbu – sama ljubav i vjernost. Pogledaj na me i smiluj se meni; daj svome sluzi snage svoje!

Zajedno žive dobri i zli, poput žita i kukolja.
(M. Chmakoff)

Drugo čitanje

Rim 8,26-27

Duh se za nas zauzima neizrecivim uzdasima.

Čitanje Poslanice svetoga Pavla apostola Rimljanima
Braćo! Duh potpomaže našu nemoć. Doista ne znamo što da molimo kako valja, ali se sâm Duh za nas zauzima neizrecivim uzdasima. A Onaj koji proniče srca zna koja je želja Duha – da se on po Božju zauzima za svete.

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja

Mt 11,25

Blagoslovljen da si, Oče, Gospodaru neba i zemlje, što si otajstva Kraljevstva objavio malenima.

Evanđelje

Mt 13,24-30

Pustite nek oboje raste do žetve.

Čitanje svetog Evanđelja po Mateju
U ono vrijeme: Iznese Isus narodu drugu prisodobu: »Kraljevstvo je nebesko kao kad čovjek posije dobro sjeme na svojoj njivi. Dok su njegovi ljudi spavali, dođe njegov neprijatelj, posije posred žita kukolj i ode. Kad usjev uzraste i isklasa, tada se pokaza i kukolj. Sluge pristupe domaćinu pa mu reku: 'Gospodaru, nisi li ti dobro sjeme posijao na svojoj njivi? Odakle onda kukolj?' On im odgovori: 'Neprijatelj čovjek to učini.' Nato mu sluge kažu: 'Hoćeš li, dakle, da odemo pa da ga pokupimo?' A on reče: 'Ne! Da ne biste sabirući kukolj iščupali zajedno s njim i pšenicu. Pustite nek oboje raste do žetve. U vrijeme žetve reći ću žeteocima: Pokupite najprije kukolj i svežite ga u snopove da se spali, a žito skupite u moju žitnicu.'«
Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Braćo i sestre, Bogu Stvoritelju, koji nam je u svojoj ljubavi podario život i obdario nas snagom za dobra djela, uputimo svoje molitve zajedno proseći:

Oснаži nas, Gospodine, milošću svojom.

1. Crkvu svoju okrijepi snagom Duha da uvijek bude poslušna tvojoj volji i postojana pred svim iskušenjima svijeta, molimo te.
2. Zali svojom milošću dobra djela što ih tvoji vjerni čine u svijetu i pomози im da dobrom nadvladaju zlo, molimo te.
3. Sve one koji siju laž, mržnju i zlo rasvijetli milošću svoga Duha i povedi ih putem spasenja, molimo te.
4. I u nama je, Gospodine, skriveno još toliko zla: oslobodi nas od grijeha i daj nam rasti u tvojoj milosti da budemo kvasac novoga svijeta, molimo te.
5. Našoj braći i sestrama koji umriješe ovome životu oprosti svaki grijeh i uvedi ih u svoj nebeski dom, molimo te.

Gospodine, po svom daru spasenja u nas si pohranio sjeme božanskoga života. Oснаži nas svojom milošću da budemo vjerni njegovatelji dara vječnosti što je u nama, po Kristu Gospodinu našem.

Nevidljivo kraljevstvo i njegove prispodobe

Matejev odlomak donosi tri prispodobe i jedno tumačenje. Prisustvujemo pričaju prispodoba i njihovu tumačenju. Kraljevstvo nebesko treba prispodobe da ga protumače. No, i prispodobe same trebaju tumačenje. Tako Isus tumači prispodobu kojom je opisao kraljevstvo nebesko. A i njegovo tumačenje traži da bude protumačeno. Ono što je Isus činio nakon što je ispričao prispodobe to čini njegova Crkva nakon što pročita njegovu riječ. Tumači prispodobe.

Tumačiti kraljevstvo nebesko. Tumačiti potom prispodobe o kraljevstvu. Tumačiti nakon toga tumačenja sama. To najprije znači ući u dugi i neprekinuti dijalog s predajom koja doseže do Isusa. Živi dijalog s predajom i njegovim prispodobama jedan je od načina njegove prisutnosti. Veliko je umijeće uvesti druge u ovaj dijalog. Isus je imao otvoreno uho za veoma konkretna pitanja svojih slušatelja. Na taj ih je način uvodio u dijalog s kraljevstvom nebeskim i tako im otvarao prostor duše, budio u njima povjerenje da smiju izreći svoja pitanja i da će na njih naći odgovor. Ove prispodobe ne žele prenositi znanje. One uvode u odnos. U dijalog. Otvaraju oči. Aktiviraju inteligenciju i emocije.

Koja su naša pitanja koja stoje u pozadini čitanja i razumijevanja ovoga teksta? Kako se odnositi prema vidljivom i očiglednom zlu? Kako se događa da imamo najbolje nakane, a da ono što činimo vrlo brzo dobije negativne prizvuke? Kako to da u našim riječima, izrečenim u najboljim namjerama,

ljudi čuju prizvuke zlobe, interesa, prikrivenih namjera? To se događa posvuda. U odgoju djece, u odnosima između ljudi koji se vole, u profesionalnim odnosima, u svijetu, u Crkvi. Povijest je puna dobrih namjera i nakana koje su rodile zlim plodovima.

Zlo sjeme

Isusova prva prispodoba govori o neprijatelju čovjeku. Iza svake prepreke, zlog sjemena, iskrivljenih tumačenja, stoji neprijatelj. Tako je malo ljudi koji nas shvaćaju i prihvaćaju s dobrim nakanama. Malo je onih koji su spremni naše poteze, riječi i djela tumačiti iz perspektive dobra. Najčešće se susrećemo s iskrivljenim shvaćanjem i tumačenjem koji se kriju iza velikih ideja pravednosti, istine, volje za dobrom, prava na informaciju, ljudskih prava i slično. Međuljudski se ratovi ne vode u ime zla. Oni se vode u ime dobra, pravde i istine. Pritom svatko misli da je posijao dobro sjeme, a da zli plodove dolaze od neprijatelja čovjeka. U ime borbe protiv zla koje ugrožava posijano, dobro, čovjek uvijek iznova ulazi u borbu protiv neprijatelja.

Ova prispodoba, međutim, kaže nešto drugo. *Ne!* Boreći se protiv zla moguće je uništiti i dobro. Naš svijet govori o 'kolateralnim žrtvama', o cijeni koju valja platiti, o nesretnim slučajevima... Isus naglašava trud oko toga da se *ne uništi dobro* koje je već počelo rasti. Opažamo kako se ljudske borbe vode oko dobra koje tek treba doći, a pritom se riskira uništenje već postojećega dobra. No, dobro je uvijek realno. Ne imaginarno. Imaginarno dobro lako navede na zlo. U ime dobra koje se tek treba dogoditi uništavamo sadašnje dobro.

Pustite nek' oboje rastu do žetve! Pustiti kukolj neka raste. Kako je to drukčije od naših shvaćanja! Kako smo daleko od takve širine! U Starom zavjetu zlo se kažnjavalo uklanjanjem iz zajednice onoga tko bi prekršio zakon. *Tako ćeš ukloniti zlo sa zemlje!* – čitamo. Isus kaže: *Pustite neka rastu!* Pa ipak, sud se nije promijenio. Kukolj ostaje kukolj i njega čekaju čupanje i vatra. On neće imati istu sudbinu kao i dobro sjeme. Nije riječ o toleranciji zla. Od kukolja se ne može nahraniti. Njega će se spaliti. No, vrijeme suda pripada Bogu. Ne ljudima. Ljudi razlikuju dobro i zlo, ali ljudi se moraju boriti protiv svoga nagnuća da se riješe zla jednostavnim potezima. Razlog nije u nejasnoći razlikovanja dobra i zla. Razlog

Pustite ga da raste do žetve,
zajedno s dobrim sjemenom...

leži u brizi za postojeće dobro. Uništenje zla i volja za čistoćom uvijek naškode dobru.

Isus želi da opazimo kako je prvi njegov interes štititi i ne uništiti postojeće dobro. Ono je važnije od postojećega zla i od imaginarnoga, budućega dobra. Postojeće je dobro važnije od zla. Ljudski pogled može tražiti postojeće zlo i ostati slijep za dobro. Valja vidjeti realno dobro. Vidjeti i čuvati ga.

Dobrota u malome i skrivenome

No, to nije nimalo lako. Lakše je vidjeti zlo. Dobro je malo i gotovo neprimjetno. Isus, čim je ispričao prispodobu o kukolju, priča druge dvije. O gorušičinu sjemenu i kvascu. Zajedničko im je to što se snaga dobra pokazuje u malome i što je potrebno vrijeme da se ona pokaže. Prispodobe kažu: Kraljevstvo je nebesko tamo gdje postoji povjerenje u malo i gdje postoji strpljenje da ono preobrazi svoju okolinu. Pozvani smo činiti dobre stvari, premda bile male i neprimjetne. Činiti i nakon toga ih pustiti. Onako kako sijač pušta posijano sjeme ili kako žena ostavi tijesto da uskisne.

Zlo, naprotiv, traži veličinu. Želi spektakl. Želi se pokazati velikim. Zapravo se skriva iza veličine, spektakla, privida veličine. Dobro je nadasve realno. Zlo se ne pojavljuje samo. Upada u posijano polje, ulazi na tuđe, bori se protiv dobra. Dobro se ne događa protiv zla. Ono je neovisno o zlu. Ima samo jednu nakanu: da se razvije i preobrazi okolinu.

U prvoj je prispodobi jasno kako kukolj raste na njivi dobroga sjemena. U druge dvije dobro se pokazuje kao besplatno darivanje. Zrno se gorušičino

razvija u stablo i tako se daje pticama. Kvasac služi tijestu. Zlo je agresivno i oduzima drugima životni prostor. Dobro je besplatno i služi.

Sjaj pravednosti

Isus se služi posve jednostavnim i svakodnevnim slikama. No, nije ih lako razumjeti. Trebao ih je tumačiti. Što je naš životni svijet udaljeniji od onoga iz kojega je Isus uzimao svoje prispodobe, to nam je teže otkriti njihov smisao. Zato nam je u Isusovu tumačenju dan ključ razumijevanja. Nakon što je preveo koga koji lik predstavlja, Isus kaže: *Tada će pravednici zasjati poput sunca u kraljevstvu Oca svojega.* Tada. Na koncu! Na sudu! Na konačnom sudu! Tek će u Očevu sudu zasjati pravednost pravednika. Pravednik nije nesiguran u svoju pravednost. Naprotiv! No, ona je nevidljiva u svijetu. I pravednik se odriče da je pokaže i dokaže u svijetu. On smatra da je važnije biti pravedan, negoli to učiniti vidljivim.

Svijet funkcionira drukčije. U svijetu postoji borba za pozornost. Nije dovoljno imati nešto ili činiti neko dobro. To se mora moći i pokazati, postati vidljivim, ući u svjetlo svijeta, u medijsku pojavnost. Pravednost pravednika ostaje skrivena svijetu. No, kad Otac nebeski razdvoji kukolj od dobroga sjemena, pokazat će se razlika i zasjat će pravednička pravednost. Takvo se nešto može čuti, ali to je potrebno čuti ušima koje vjeruju. Uši koje to dobro čuju više vjeruju Ocu nebeskom, negoli sudu svijeta. No, uši čuju dobro samo ako su postale osjetljive kroz dijalog. Kroz pitanja i odgovore koji kroz stoljeća tumačenja dopiru do Isusovih prispodoba i njegovih tumačenja.

Ante Vučković

ODJECI Riječi

»Dok su spavali, dođe neprijatelj i posija kukolj«. Tom rečenicom Isus poziva na budnost, na brigu oko darovane riječi koja poput sjemena klija i raste. Budnost je »dobra zemlja« za sjeme riječi. (N. N.)

Molitva u Božjemu Duhu

uz: Rim 8,26-27

Odnos ograničenoga s neograničenim, ako je prihvaćen, nužno se pretlače u molitveno ponašanje. Snaga molitve nije u riječi i ljudskoj slatkorječivosti, nego u stavu, u stanju duha u kojemu jedino Božji Duh može djelovati i potpomoći našu nemoć. Bez Božjega Duha čovjek ne može moliti kako valja. U njemu i po njemu naša se molitva pretlače u traženje ostvarenja onoga što Bog hoće, a ne što mi hoćemo. Molitva je prilagođavanje Božjoj volji, a ne obrnuto. Božji se Duh zauzima za nas neizrecivim uzdasima, ostavlja nas u rječitoj šutnji, preobražava nas u djecu koja pred Bogom znaju tek tepati. I onda kad smo sami sebi i drugima nerazumljivi, Božji Duh dobro zna i tu našu nerazumljivost »prevesti« i objasniti Bogu. Prava i plodna molitva niče iz zajedništva s Bogom. Nju potpomaže Duh Božji, pa i onda kada ne znamo moliti kako valja.

Marinko Vidović

Sedamnaesta nedjelja kroz godinu

27. srpnja 2008.

Ulazna pjesma

Ps 68,6-7.36

Bog je u svom svetom prebivalištu,
Bog što u svom domu ujedinjuje svoj narod:
on daje moć i silu narodu svome.

Zborna molitva

Bože, zaštitu i uzdanje naše, bez tebe ništa nije
valjano, ništa sveto. Umnoži nad nama svoje
milosrđe da se po tvom promislu i vodstvu
tako služimo zemaljskim dobrima te srcem
prionemo za nebeska. Po Gospodinu.

Darovna molitva

Gospodine, prinosimo ti darove
dobivene od tvoje darežljivosti,
da nam po tvojoj milosti posvete svagdašnji
život i dovedu nas u vječnu radost,
po Kristu, Gospodinu našem.

Pričesna pjesma

Ps 103,2

Blagoslivljaj, dušo moja, Gospodina
i ne zaboravi dobročinstava njegovih!

Popričesna molitva

Gospodine, primili smo pričest,
spomendar muke tvoga Sina.
Molimo te da nam bude na spasenje
što nam je u svojoj neiskazanoj ljubavi on
darovao, koji živi i kraljuje u vijeke vjekova.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna: 81 Bog je u svom svetom hramu
Otpjevni ps.: 91 Riječi tvoje, Gospodine
Prinosna: 237 Mir svoj, o Bože
Pričesna: 241 Oče naš dobri
Završetak: 602 Zdravo, Djevo čista

Prvo čitanje

1Kr 3,5-7-12

Tražio si pronicavost.

Čitanje Prve knjige o Kraljevima
U one dane:
Gospodin se javi Salomonu noću u snu.
Bog reče: »Traži što da ti dadem.« Salomon
odgovori: »Gospodine, Bože moj, ti si učinio
kraljem slugu svoga na mjesto moga oca
Davida, a ja sam još sasvim mlad te još ne
znam vladati. Tvoj je sluga usred naroda
koji si izabrao; naroda brojnog, koji se ne
da izbrojiti ni popisati. Podaj svome sluzi
pronicavo srce da može suditi tvom narodu,
razlikovati dobro od zla, jer tko bi mogao
upravljati tvojim narodom koji je tako velik!«
Bijaše milo Gospodinu što je Salomon
to zamolio. Zato mu Gospodin reče: »Jer
si to tražio, a nisi iskao ni duga života, ni
bogatstva, ni smrti svojih neprijatelja, nego
pronicavost u prosuđivanju pravice, evo
učinit ću po riječima tvojim: dajem ti srce
mudro i razumno, kakvo nije imao nitko
prije tebe niti će ga imati itko poslije tebe.«
Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam

Ps 119,57.72.76-77.127-130

Otpjev: O, kako ljubim zakon tvoj, Gospodine!

Dio je moj, Gospodine – rekoh –
da tvoje čuvam riječi.
Draži mi je zakon usta tvojih
no tisuće zlatnika i srebrnika.

Tvoja ljubav nek mi bude tješiteljicom
po obećanju koje si dao sluzi svom.

Nek dođe na me milosrđe tvoje da poživim,
jer zakon tvoj moja je naslada.

Stoga ljubim zapovijedi tvoje
više no zlato, zlato čisto.
Zato hodim po odredbama tvojim,
mrski su mi svi lažni putovi.

Kraljevstvo je nebesko poput dragocjenog blaga ili bisera kojeg čovjek pronade.
(P. Vitiello, 1959.)

Divna su tvoja svjedočanstva,
stoga ih čuva duša moja.
Objava riječi tvojih prosvjetljuje,
bezazlene urazumljuje.

Drugo čitanje

Rim 8,28-30

Predodredi nas da budemo suobličeni slici Sina njegova.

Čitanje Poslanice
svetoga Pavla apostola Rimljanima
Braćo! Znamo da Bog u svemu na dobro surađuje s onima koji ga ljube,
s onima koji su odlukom njegovom pozvani.
Jer koje predvidje, te i predodredi da budu suobličeni slici Sina njegova te da on bude prvorođenac među mnogom braćom.
Koje pak predodredi, te i pozva;
koje pozva, te i opravda;
koje opravda, te i proslavi.
Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja

Mt 11,25

Blagoslovljen da si, Oče,
Gospodaru neba i zemlje, što si otajstva
Kraljevstva objavio malenima.

Evanđelje

Mt 13,44-46

Proda sve što ima i kupi onu njivu.

Čitanje svetog Evanđelja po Mateju
U ono vrijeme: Reče Isus mnoštvu:
»Kraljevstvo je nebesko kao kad je blago skriveno na njivi: čovjek ga pronade, sakrije,
sav radostan ode, proda sve što ima
i kupi tu njivu.
Nadalje, kraljevstvo je nebesko kao kad trgovac traga za lijepim biserjem:
pronađe jedan dragocjeni biser, ode,
rasproda sve što ima i kupi ga.
Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Braćo i sestre, Bog Otac u nama je pohranio blago svoga kraljevstva, kao sjeme koje raste i donosi plod. Zahvalni na njegovu daru molimo ga za snagu kojom ćemo čuvati i njegovati dar spasenja:

1. Svojoj Crkvi, Gospodine, dao si zadaću da bude znak tvoga Kraljevstva na zemlji: prati je svojom milošću da njezin život bude vjerna slika tvoje dobrote prema svakom čovjeku, molimo te.
2. Mnogi ljudi, Gospodine, tragaju za smislom života: pohiti im u susret i pomozi da u tebi nađu radost života, molimo te.
3. Sve koji su zarobljeni blagom ovoga svijeta obogati svojom milošću da u življenju tvoje riječi prepoznaju put do istinske radosti i mira, molimo te.
4. Gospodine, u ovome svetom susretu s tobom obogatio si nas svojom riječju i osnažio nas svojom milošću: ne dopusti da zakopamo tvoje blago i pomozi da ga s ljubavlju dijelimo svima koje ćemo susresti, molimo te.
5. Puninom svoga spasenja u kraljevstvu nebeskom obdari našu braću i sestre koji preminuše, molimo te.

Primi, svemoguću Bože, naše smjerne molitve i pomozi nam živjeti ono za što te molimo. Naše življenje evanđelja zalij svojom milošću da tvoje kraljevstvo raste među ljudima. Po Kristu.

Dvije 'dizalice' prema kraljevstvu nebeskom

Sveti Grgur Veliki naziva svetopisamske prisposode »dizalicama« (lat. *machinae*) kojima se uzdižemo prema Bogu. Prisposode polaze od onoga što nam je blisko i poznato te nas vode prema onomu što nam još nije blisko i poznato, a to je sam Bog. 'Dizalice' nam tako omogućuju, tvrdi Grgur Veliki, da budemo izvan tijela (*extra corpus fieri*), tj. da se ne vrtimo oko samih sebe, nego da se snažnije i tješnje sjedinimo s Bogom. Nadovezujući se na Grgura mogli bismo reći da prisposode, polazeći od onoga što nam je blisko i poznato, ukazuju na temeljnu bliskost između nadnaravnoga i naravnoga, između Boga i čovjeka: Bog nam želi biti blizak poput ovosvjetskih stvarnosti. No, kao što nam mnoge stvarnosti (osobe, stvari) prestanu biti bliske zbog automatizma svakodnevice, nemara ili grješnosti, tako nam i Bog postaje stranac na kojega uopće ne mislimo, s kojim uopće više nismo u odnosu. Stoga nas 'dizalice' svaki put imaju zadaću protresti iz duhovne mlitavosti i uzdići nas prema Bogu koji nam je »bliskiji od nas samih« (*intimior intimio meo*, sv. Augustin).

Biti strastven za bogatstvo kraljevstva nebeskog

Današnji evanđeoski odlomak donosi nam tri 'dizalice', tri prisposode o kraljevstvu nebeskom. Osvrnut ćemo se samo na prve dvije. Prva uspoređuje kraljevstvo nebesko sa *skrivenim blagom*. To je blago čovjek pronašao, sakrio ga te sav radostan odlučio prodati sve što ima da ga dobije. Možemo si samo zamisliti kakvi bi nas osjećali obuzeli da slučajno naiđemo na neko veliko blago, od, primjerice, nekoliko milijuna kuna. Zsigurno bismo skakali od sreće i zadovoljstva i sve bismo učinili da ga se domognemo. Naš bi život bio podređen tomu blagu. Nastojali bismo ga sakriti da nam ga netko ne ukrade, razmišljali bismo također o tomu u što je najbolje uložiti dobiveno bogatstvo u budućnosti itd.

Isus uspoređuje kraljevstvo nebesko upravo s takvim blagom, odnosno primjer ovozemalj-

Ustrajati u vjeri znači sakriti i čuvati »dragocjeni biser«.

skoga blaga treba nam poslužiti kao 'dizalica' prema nebeskom blagu. Ono što je ovdje Isusu važno jest *strast* za kraljevstvom nebeskim. Kao što bismo sve svoje sile uložili da zadobijemo blago, tako bismo s istim, i s još većim silama trebali biti posvećeni kraljevstvu nebeskom. Često se događa suprotno. Zbog ovozemaljskoga blaga spremni smo učiniti sve, strasni smo, gorljivi, radosni, riskiramo (što li ćemo sve riskirati zbog ljubljene osobe!), a kod kraljevstva nebeskoga kao da sve to prestaje. Postajemo mlitavi, nezainteresirani. Bog nam je usputan i nezanimljiv. E, kad bismo htjeli samo mrvicu strasti za ovozemaljska blaga prenijeti na blago nebeskoga kraljevstva...

Biti lijep kraljevstvom nebeskim

U drugoj prisposobi Krist uspoređuje kraljevstvo nebesko s *dragocjenim biserom*. I danas još zadivljuje slika Jana Vermeera »Djevojka s bisernom naušnicom«, na kojoj biserna naušnica krasí lijepo lice ljupke djevojke. Smisao posjedovanja

skupocjenih bisera, ali i ostaloga nakita na ljudskom tijelu, jest uljepšavanje. Čovjek želi biti lijep. Koliko god želimo biti u društvu dobrih osoba, ipak uvijek tražimo i lijepe osobe.

Postavlja se pitanje zašto volimo i lijepe, a ne samo dobre osobe. Pojednostavljeno rečeno, dobre osobe volimo jer se one otvaraju i daruju. No, dobre osobe nam uvijek pokazuju ono što nemamo, one su zahtjev za nas. Drukčije je s lijepim osobama. Lijepe su osobe tjelesno skladne i kao takve nam pružaju osjećaj zadovoljstva. One ne predstavljaju nikakav zahtjev, s njima se osjećamo ugodno u svomu tijelu, ali i u svijetu.

Krist uspoređuje kraljevstvo nebesko s biserom. I *biser kraljevstva nebeskoga* zahtijeva potpunu predanost. Potrebno je »sve rasprodati i kupiti ga«. Krist nam poručuje da nas kraljevstvo nebesko uljepšava poput bisera. Postajemo ljupki poput Vermeerove djevojke, osjećamo se skladno i zadovoljno već sada, u ovom svijetu. Zapravo, jedino po kraljevstvu nebeskom, po Bo-

gu, sve ljepote ovoga svijeta dobivaju svoju utemeljenost i osmišljenje. Misliti i živjeti kraljevstvo nebesko, zajedništvo s Bogom pod vidom ljepote znači osjećati se zadovoljno i skladno u svome tijelu, u svijetu, a ne shvaćati ga samo kao zahtjev i ukaz na ono što nam nedostaje. Možda danas kršćansku vjeru previše prikazujemo samo kao skup moralnih zahtjeva, kao logiku »trebaš-moraš«... Pokušajmo o kršćanskoj vjeri katkada više govoriti kao o *lijepom biseru* koji ništa ne zahtijeva, nego *sve čini lijepim*.

Tako nas obje »prisposodobne dizalice« uzdižu prema kraljevstvu nebeskom, prema Isusu Kristu koji je »autobasileia«, kraljevstvo nebesko u osobi. On je to skriveno blago, dragocjeni biser koji nam život čini zanimljivijim i ljepšim. Ako se tako silnom energijom posvećujemo bliskim stvarima ovoga svijeta (bogatstvu i ljepoti), koliko smo još više pozvani zauzeti se za Onoga koji nam je najbližiji, bliskiji i od nas samih, a to je sam Bog.

Ivica Raguž

Ispravak za prošli broj

U prošleme broju *Živoga vrela*, na str. 26. (drugi stupac, četvrti i peti red), potkrala se pogreška. Umjesto rečenice: »Misli se na čovjeka, jer čovjek može uništiti samo dušu, a ne tijelo« treba stajati: »Misli se na čovjeka, jer čovjek može uništiti samo tijelo, a ne dušu.« Hvala na razumijevanju.

ODJECI Riječi

Kraljevstvo Božje čovjek »nalazi«, poput skrivenoga blaga ili bisera. Ono nije ljudsko djelo, nego dar, dar potreban ulaganja i čuvanja. I k tomu: nalazi ga se »na njivi«, na zemlji, u svijetu u kojem živimo. Kraljevstvo Božje je među nama, skriveno »na našoj njivi«. (A. C.)

Pozvani na ljubav Božjom odlukom

uz: Rim 8,28-30

Svaka ljubav obvezuje, vodi prema određenom cilju i svrsi. I Božja ljubav isto tako. Cilj joj je suobličjenje čovjeka slici Sina Božjega. U njemu je Bog nenadmašivo očitovao svoju zamisao o čovjeku. On ničim ne determinira ostvarenje te svoje zamisli. Jednostavno se nudi čovjeku, poziva ga na suradnju sa sobom, ostavljajući mu potpunu slobodu opredjeljenja u pogledu svoje zamisli. Božja zamisao, kao i svaka druga, ima i faze svoga ostvarenja. Dvije njezine faze su na povijesnoj, a dvije na nadpovijesnoj razini. Poziv i opravdanje su povijesna stvarnost, a početak i završetak puta, određenje i proslava izlaze iz povijesti. Premda su razdvojene, povijest i nadpovijest nisu nepropusne. Nadpovijest koju je Bog odredio i pripremio čovjeku povijesno se ostvaruje kroz čovjekov slobodni, suradnički i sinovski odnos s Bogom. Kršćanin vjeruje u dobrog Boga koji u svemu surađuje na dobro s onima koji ga ljube. Ako je ljubav Božje predodređenje čovjekova ostvarenja, onda je prihvaćamo i kao predodređenje, znajući da se ljubav ničim i nikako ne može predodrediti.

Marinko Vidović

Osamnaesta nedjelja kroz godinu

3. kolovoza 2008.

Ulazna pjesma

Ps 70,2.6

O Bože, spasi me,
Gospodine, u pomoć mi pohitaj!
Ti si pomoć moja i spasitelj:
Gospodine, ne kasni!

Zborna molitva

Gospodine, vođo i stvoritelju naš,
mi se tobom ponosimo.
Nek nad nama bude tvoja dobrotu.
Obnovi u nama što je tebi drago
i sačuvaj što si obnovio.
Po Gospodinu.

Darovna molitva

Posveti, molimo, Gospodine, ovaj prinos
i primi našu unutarnju žrtvu:
učini da ti postanemo vječnim darom,
po Kristu, Gospodinu našem.

Pričesna pjesma

Iv 6,35

Ja sam kruh života, govori Gospodin:
Tko dolazi k meni, neće ogladnjati;
tko vjeruje u mene, neće ožednjati nikada.

Popričesna molitva

Gospodine, ti nas oživljuješ nebeskim darom:
prati nas stalnom ljubavlju
i učini dostojnima vječnog otkupljenja,
po Kristu, Gospodinu našem.

Prijedlozi za pjevanje

Ulazna: 78 O Bože, spasi me
(ili gl. prilog ŽV 7/2005.)
Otpjevni ps.: 124 Otvaraš ruku
Prinosna: 231 Jedan kruh
Pričesna: 247 Uzmite, jedite
Završetak: 256 Krist nas je sobom

Prvo čitanje

Iz 55,1-3

Dođite i jedite!

Čitanje Knjige proroka Izaije
Ovo govori Gospodin:
Svi vi koji ste žedni, dođite na vodu;
ako i nemate novaca, dođite!
Bez novaca i bez naplate kupite
i uživajte vino i mlijeko!
Zašto da trošite novac na ono što kruh nije
i nadnicu svoju na ono što ne siti?
Mene poslušajte, i dobro ćete jesti
i sočna ćete uživati jela.
Priklonite uho i k meni dođite,
poslušajte i duša će vam živjeti.
Sklopit ću s vama savez vječan,
savez milosti Davidu obećanih.
Riječ Gospodnja.

Otpjevni psalam

Ps 145,8-9.15-18

*Otpjev: Otvaraš ruku svoju, Gospodine,
i sitiš nas.*

Milostiv je i milosrdan Gospodin,
spor na srdžbu, bogat dobrotom.
Gospodin je dobar svima,
milosrdan svim djelima svojim.
Oči svijlu u tebe su uprte,
ti im hranu daješ u pravo vrijeme.
Ti otvaraš ruku svoju,
do mile volje sitiš sve živo.

Pravedan si, Gospodine,
na svim putovima svojim
i svet u svim svojim djelima.
Blizu je Gospodin svima koji ga prizivlju,
svima koji ga zazivaju iskreno.

Drugo čitanje

Rim 8,35.37-39

*Nijedan stvor neće nas moći rastaviti
od ljubavi Božje u Kristu.*

Čitanje Poslanice
svetoga Pavla apostola Rimljanima
Braćo! Tko će nas rastaviti od ljubavi Kristo-
ve? Nevolja? Tjeskoba? Progonstvo? Glad?

Reče Isus učenicima: »Dajte im vi jesti!«
(kršćanski sarkofag, 350.-375., Musei Vaticani)

Golotinja? Pogibao? Mač?

U svemu tome nadmoćno pobjeđujemo po onome koji nas uzljubi.

Uvjeran sam doista: ni smrt ni život, ni anđeli ni vlasti, ni sadašnjost ni budućnost, ni sile, ni dubina ni visina, ni ikogi drugi stvor neće nas moći rastaviti od ljubavi Božje u Kristu Isusu Gospodinu našem.

Riječ Gospodnja.

Pjesma prije evanđelja

Mt 4, 4b

Ne živi čovjek samo o kruhu,
nego o svakoj riječi što izlazi iz Božjih usta.

Evanđelje

Mt 14,13-21

Jeli su svi i nasitili se.

Čitanje svetog Evanđelja po Mateju

U ono vrijeme:

Kad je Isus čuo za smrt Ivana Krstitelja, povuče se odande lađom na samotno mjesto, u osamu. Dočuo to narod pa pohrli pješice za njim iz gradova. Kad on iziđe, vidje silan svijet, sažali mu se nad njim te izliječi njegove bolesnike.

Uvečer mu pristupe učenici pa mu reknu:

»Pust je ovo kraj i već je kasno. Otpusti dakle svijet: neka odu po selima kupiti hrane.« A Isus im reče: »Ne treba da idu, dajte im vi jesti.« Oni mu kažu: »Nemamo ovdje ništa osim pet kruhova i dvije ribe.« A on će im: »Donesite mi ih ovamo.«

I zapovjedi da mnoštvo posjeda po travi.

On uze pet kruhova i dvije ribe, pogleda na nebo, izreče blagoslov pa razlomi i dade kruhove učenicima, a učenici mnoštvu.

I jeli su svi i nasitili se. Od preteklih ulomaka nakupiše dvanaest punih košara.

A blagovalo je oko pet tisuća muškaraca, osim žena i djece.

Riječ Gospodnja.

Molitva vjernika

Braćo i sestre, nebeskome Ocu koji nas hrani svojom milošću i poziva da darovani kruh života dijelimo sa svima koji za njim gladuju, uputimo svoje molitve zajedno prošeći:

Nahrani nas, Gospodine, kruhom života.

1. Prati, Gospodine, Duhom mudrosti svoju Crkvu: ne dopusti da se utopi u brigama za ovozemaljske potrebe ljudi i osnaži je da svijetu ustrajno dijeli kruh života vječnoga, molimo te.
2. Nadahni svoje vjernike da otkriju blago koje si u njih pohranio i potakni ih da se svakodnevno hrane tvojom riječju, molimo te.
3. Sve one koji raspolažu dobrima ovoga svijeta prodahni evanđeoskom pravednošću da budu radosni djelateli tvojih dobara svim potrebnima, molimo te.
4. Po našoj kršćanskoj ljubavi utaži, Gospodine, tjelesnu glad siromašnih i potrebnih, a po našem življenju evanđelja pokaži put svima koji gladuju za spasenjem, molimo te.
5. Svojim blagoslovom nagradi sve one čiju smo dobrotu osjetili u trenutcima nevolje i potrebe, molimo te.

Svemogući Bože, u ovoj otajstvenoj gozbi hraniš nas kruhom života i daješ nam predokus vječnosti. Pomozi nam da, okrijepljeni tom snagom budemo svjedoci i graditelji novoga svijeta. Po Kristu.

Nositelji Božje brige

Jelo i piće su, pored sna, osnovne ljudske potrebe. U sebi označavaju ne samo jednostavno zadovoljenje temeljnih bioloških potreba, nego pokazuju i kakav je čovjekov temeljni odnos sa svijetom. U gladi i žeđi osjećamo da izvor našega života nije u nama samima nego mora biti uzet, prihvaćen i primljen. To su temeljni uvjeti našega postojanja. Zato se svi bojimo gladi i žeđi. I dok nam se činilo da su takva vremena iza nas, iznova slušamo o velikoj prehrambenoj krizi. Prošli su se mjesec svjetske vođe okupile na sastanku u Rimu kako bi razmotrili problem rastuće prijetnje gladi te tražili zajednička rješenja za nestašicu hrane.

Pozvani na gozbu

Današnje prvo čitanje i evanđelje govore nam o važnosti hrane. Otkrivaju nam neke bitne dimenzije onoga što jesmo, a što se otkriva upravo kroz hranu. Božje je kraljevstvo i njegova punina uvijek predstavljeno kao veliko slavlje, blagovanje, 'banket'. Predstavlja nam se kao zbilja u

kojoj neće biti gladi. I dok smo mi u našem europskom društvu zanemarili vrijednost ove slike i postali neosjetljivi za njezino značenje, ona se u drugim dijelovima svijeta prihvaća kao jasan i snažan govor o Božjem kraljevstvu. Ipak, i mi kao da ponovno počinjemo razumijevati ovaj govor sada kad vidimo koliko moramo izdvajati za osnovne namirnice. Bog nam obećava da u zajedništvu s njime nema gladi. Bog je i onaj koji poziva na to slavlje.

Prvo nam čitanje otkriva da su na to slavlje pozvani svi, bez isključivanja. To je slavlje besplatno i darovano. Ne može se ničim kupiti niti zaslužiti. No, ono što je još važnije jest činjenica da je slavlje oblikovano kroz ljudske odnose. Nitko ne može slaviti sâm. Za slavlje je potrebno najmanje dvoje. Pravo je slavlje izričaj duboke ljudske povezanosti. Ta povezanost osnova je za slavlje. Zato Bog poziva da se dođe, da se dođe na jedno mjesto, da se dođe kod njega i da se sluša njegova Riječ kao temelj slavlja i besplatne, darovane hrane.

Premda učenici imahu »samo pet kruhova i dvije ribe«, Isus ih poziva da nahrane mnoštvo. Malenost dara i posjedovanja ne lišavaju nas brige za druge. Darovana ljubav, premda izrasla iz siromaštva, kadra je nahraniti mnoštvo.

Evanđelistar Heinricha III, 1043.-1046.

Odgovornost za gladne Kraljevstva

Bog u Kristu vidi našu glad i našu žeđ. I za hranom i za pravdom. Bog u Kristu pokazuje sućut za nas. Iz patnje zbog gubitka prijatelja Isus kroz samoću sve više uviđa patnju mnoštva koje ga slijedi. Samoća mu je pomogla da vidi koja je njegova odgovornost u sjeni Ivanove smrti. Nakon izlaska iz osame sućut ga poziva na djelovanje. Njegova sućut postaje briga, odgovornost, zauzetost. Postaje odgovor na patnje i na glad. Odgovoran odgovor.

Isus se tako suprotstavlja svojim učenicima. Navikli razmišljati logikom korisnosti, oni predlažu da narod sam kupi hranu. I da tako oni ne budu odgovorni za njihovu glad i brižni za njihovu sitost. Pokazuju se nesprenima odgovornost za njihovo siromaštvo. Ali, Isus ih opominje da *im* baš oni moraju dati premda imaju malo te ih tako poziva da razmišljaju onkraj logike korisnosti i efikasnosti.

U trenucima u kojima se sve više govori o nestašici hrane, ali i u kojima još uvijek imamo više od milijuna drugih, današnja nas čitanja pozivaju da budemo *svjedoci Božje brige* za svijet. Nebeski banket na kojemu neće biti gla-

di možemo već sada pripravlјati i uprisutnjivati svojom sućutnošću, odgovornim djelovanjem i brigom za sve one koji su žedni i gladni. I hrane i pravednosti. Crkva se ne smije dati zavešti logikom učeničkoga razmišljanja i tvrditi da *drugi* trebaju dati hranu, a ona samo duhovnu utjehu. U Isusovu učeništvu jedno ne može bez drugoga. Navještanje evandeoske pravednosti i život nesebične ljubavi, prema svima koji su potrebni, tijesno su povezani.

Evandjelje svjedoči o našoj odgovornosti za povijest. Pozvani smo svjedočiti konkretnu brigu za one koji su nam povjereni i koji su pozvani na banket. Za cijelo čovječanstvo. Što više budemo dijelili, više ćemo imati. Što više Crkva bude osiromašena jer bogato daruje, više će biti djelotvorni svjedok evandjelja.

I mi smo pozvani shvatiti da nisu *drugi* oni koji mogu i moraju rješavati probleme svijeta. *Mi* smo ti. Snagom Onoga koji uvijek iznova pokazuje sućut prema onima koji su u nevolji, koji je sućut preoblikovao u brigu i odgovornost, i mi smo pozvani živjeti i svjedočiti isti životni stav. Time ćemo pokazati da našu glad i žeđ može utažiti samo Onaj od kojega sve dobivamo.

Željko Tanjić

ODJECI Riječi

Dok učenici predlažu da mnoštvo ode »kupiti« kruh, Isus zapovijeda da im »razdijele« ono što imaju. Logici kupovanja suprotstavlja logiku dijeljenja. Kupovanje vodi u razjedinjenost (»Otpusti narod...«), u samoću, a dijeljenje rađa zajedništvo i obiljem. Dijeljenje kruha pruža više od kruha. (C. A.)

Vjera unatoč svim protivštinama

uz: Rim 8,35.37-39

Prava vjera mjeri se i dokazuje usprkos svim protivštinama. Prolazeći kroz poteškoće ona se ili osnažuje i postaje čišćom, ili pak slabi i nestaje. Vjera i nevolje idu skupa, ne zato što bi bile nerazdvojivo povezane, nego samo zato što uvijek ima onih koji se okreću kako vjetar puše, koji nastoje svaku povijesnu priliku iskoristiti u svoje sebične svrhe. Vjera ne traži nevolje i progonstva, ali ako dođu, zna ih podnijeti i suprotstaviti im se dopuštenim sredstvima, ne isključujući ni žrtvu osobnoga života. Vjera uvijek spašava samo zato što je Bog uvijek na strani onih koji vjeruju. Jedino je vjera sposobna iskorijeniti nepravde i nasilja iz ovoga svijeta, ali, paradoksalno, samo u vatri ljubavi koja ih može spaliti prolazeći kroz njih. Ni smrt ni život, ni anđeli ni vlasti, ni sadašnjost ni budućnost, ni sile, ni dubina ni visina, ni ikoji drugi stvor neće moći rastaviti od ljubavi Božje u Kristu Isusu one koji su joj povjerovali.

Marinko Vidović

Sjeme pade na dobru zemlju

Otpjevni psalam za 15. nedjelju kroz godinu

Maruša Bartolić

Antifona

Sje - me pa - de na do - bru zem - lju i u - ro - di.

Psalam 65

1. Ti, Gospodine, pohodi zemlju i ti je na - to - pi, obogati nju ve - o - ma.
2. Ovako pri - pre - mi zem - lju: brazde joj natopi, gru - de joj po - rav - na;
3. Ti okruni godinu do - bro - tom svo - jom, plodnost niče za sto - pa - ma tvo - jim.

1. Božja se rijeka vo - dom na - pu - ni, ti pripravi lju - di - ma ži - to.
2. On zemlju ki - šom o - mek - ša, usjeve joj bla - go - slo - vi.
3. Pustinjski pašnjaci kap - lju od o - bi - lja, brežuljci se pa - šu ra - do - šću.
4. Livade se kite stadima, doline se po - kri - va - ju ži - tom: svagdje kli - ca - nje, pje - sma.

Ti si, Gospodine, dobar

Otpjevni psalam za 16. nedjelju kroz godinu

Stipica Grgat

Antifona

Ti si, Go - spo - di - ne, do - bar i ra - do pra - štaš.

Psalam 86

1. Ti si, Gospodine dobar i ra - do pra - štaš, pun si ljubavi prema svima koji te za - zi - va - ju.
2. Svi narodi što ih stvo - ri do - či će i klanjat se tebi, Gospodine, i slavit će i - me tvo - je.
3. No ti si, Gospodine Bože, mi lo - sr - dan i blag, spor na srdžbu sama lju - bav i vjer - nost.

1. Slušaj, Gospodine, mo - li - tvu mo - ju, i pazi na glas va - pa - ja mo - ga.
2. Jer ti si velik i či - niš ču - de - sa: ti si je - di - ni Bog.
3. Pogledaj na me i smi - luj se me - ni; daj svome sluzi sna - ge svo - je!

Zašto poljubac evanđelistaru?

Zahvaljujući objašnjenjima koja nudite u vašemu listu dublje doživljam liturgijske geste kojima prije nisam davala važnost i značenje te tako uočavam novu ljepotu liturgije. Stoga molim za pojašnjenje geste ljubljenja evanđelistara nakon navještaja evanđelja.

Lucija M.

Navještaj Božje riječi u liturgiji Crkve čin je u kojemu liturgijska zajednica prepoznaje Kristovu prisutnost: po navješčaju riječi sâm Bog govori okupljenom narodu (SC 7). Taj susret s Kristom ne ostvaruje se samo slušanjem. Budući da se radi o zbilji otajstvenoga susreta, liturgija je razvila *obrednost susreta*: svećenik prije navještaja tiho izgovara pripravnu molitvu; procesija prije evanđelja govori o Kristovu mesijanskom i objaviteljskom dolasku u zajednicu; zajednica 'dočekuje' Krista stojeći; radosna pjesma Aleluja (*iubilus*), svijeeće i miomirisni kád, kao i poklici nakon navještaja evanđelja (Riječ Gospodnja – Slava tebi, Kriste), imaju zadaću očitovati vjeru i radosnu hvalu Crkve pred »U-Riječi-Prisutnim«. Nizu znakova kojima zajednica ispovijeda vjeru u Kristovu prisutnost pridružujemo i đakonov/svećenikov poljubac evanđelistara nakon navještaja evanđelja.

Prethodnicu te geste nalazimo u starozavjetnoj sinagotalnoj praksi ljubljenja svitaka Zakona nakon njihova navještaja na subotnjim okupljanjima. Kršćanska je liturgija u navješčaju svetih Pisama posebnu pozornost poklanjala navješčaju Evanđelja. Stoga je Knjiga evanđelja stoljećima bila izrađivana s posebnim marom, pergamene su bile urešene minijaturama i inicijalima, a korice, koje su redovito nosile reljefni lik Krista u slavi, bile su urešene najdragocijenijim materijalima, zlatom i dragim kamenjem. Htjelo se na 'vidljiv' način pokazati vjeru da je navještaj evanđelja u punome smislu *celebratio Verbi*, slavlje Riječi koja uprisućuje Krista. Toj dinamici obrednosti pridružen je i poljubac evanđelistaru. Gesta je nekoć bila u toj mjeri prepoznavana kao čin vjere i poklonstva da su, kako svjedoče *Ordines Romani* iz 8. st., evan-

đelistar ljubili svi nazočni svećenici, a ne samo navjestitelj. U sjevernim krajevima Europe gesta je bila proširena na cijelu zajednicu vjernika: svi, i klerici i laici, poljupcem su nakon navještaja evanđelja iskazivali poklonstvo pred Kristom. U koptskome obredu još je i danas tako. Od 13. stoljeća u rimskoj liturgiji gesta počinje značenjski blijedjeti tako da je nakon tridentske obnove (16. st.) ona pridržana samo svećeniku navjestitelju evanđelja, a uskraćena đakonu kad on navješta evanđelje. Prema danas važećim uredbama evanđelistar ljubi navjestitelj (đakon ili svećenik), a ako slavlju predsjeda biskup, evanđelistar se donosi biskupu da on poljupcem iskaže čast Kristu.

Poljubac evanđelistaru (jednako kao i oltaru) u liturgiji nosi značenje *vjere* u živu prisutnost Krista (jer se poljubac daje osobi) te značenje *poklonstva*. Latinsko pojmovlje jasnije izriče poklonstvenu dimenziju te geste: poljubac (*osculum*) iskazuje se usnama koje ispovijedaju vjeru (lat. *os*, usta). Pred Prisutnim Kristom usne zastaju; pred Riječju ljudske riječi ostaju nijeme; usne traže drukčiji put izricanja hvale. Zato poljubac, dodir usnama, izriče nutarnje raspoloženje duše, poklonstvo čovjeka. I sama riječ klanjanje (*adoratio*) u svome latinskom izričaju etimološki priziva na »približiti usne« (*ad os*) Onomu komu se iskazuje čast. Poljubac je tiha i poklonstvena pjesma hvale Prisutnom.

Po istome značenjskom kôdu valja nam razumijevati i poklik *Allelu-ia* prije evanđelja, sa značenjem »Hvalite Boga«. Taj je poklik u liturgijskoj glazbenoj tradiciji oblikovan kao *iubilus*, kao pjesma u kojoj su se »gubile« i nestajale riječi, pre-rastajući u radosni i dugi, melodijski bogati, slijed završnoga sloga –*ia*. To je osobito bilo izraženo u vazmenoj liturgiji. Riječi postaju nedostatne da bi izrazile radost pred Prisutnim. No, usne mogu izraziti više nego što može stati u riječi. Zato su poljubac evanđelistaru i poklik Aleluja – naročito ako ga se ponovi nakon evanđelja, dok svećenik ljubi evanđelistar – osobito prikladni čini vjere i poklonstva Kristu. Poljupcu koji čine đakon ili svećenik zajednica vjernika pridružuje se svojim poklonstvom vjere. ■

god. XXV. (2008.) br. 7

Liturgijsko-pastoralni list za promicanje liturgijske obnove

Glavni i odgovorni urednik:

Ante Crnčević

Uredničko vijeće:

Petar Bašić, Ante Crnčević, Ivan Ćurić,
msgr. Ivan Šaško, msgr. Antun Škvorčević,
Ivica Žižić

Predsjednik uredničkog vijeća:

msgr. Antun Škvorčević

Uredništvo:

Ante Crnčević, Ivan Andrić, Gabrijela Miličević

Grafička priprema:

Tomislav Koščak

Izdavač i nakladnik:

Hrvatski institut za liturgijski pastoral
pri Hrvatskoj biskupskoj konferenciji
Kaptol 26
10000 ZAGREB
Telefon: 01 3097 117
Faks: 01 3097 118
e-mail: hilp@zg.t-com.hr

Tisak:

Grafika Markulin, Lukavec

List izlazi 13 puta godišnje.

Cijena pojedinog primjerka: 13,00 Kn

inozemstvo: 3,00 EUR; 5,00 CHF; 6,00 USD;
6,00 CAD; 7,50 AUD

Godišnja pretplata: 169,00 Kn

inozemstvo: 39 EUR; 65 CHF; 78 USD;
78 CAD; 97,50 AUD

BiH, SRB, MNE: 30 EUR

Za pretplatnike s deset i više primjeraka
odobravamo popust od 10%.

Uplate za Hrvatsku:

žiro-račun: Privredna banka Zagreb, d.d.
2340009-1110174994

model plaćanja: 02

poziv na broj: upisati vlastiti pretplatnički broj

Uplate za inozemstvo:

devizni račun: Privredna banka Zagreb, d.d.:
703000-012769

SWIFT: PBZGHR2X

Međunarodni broj bankovnog računa - IBAN:
HR88 2340 0091 1101 7499 4

iz naših izdanja:

I. Dugandžić,

Jedan je vaš Učitelj.

Homiletska razmišljanja
uz čitanja godine A.

298 str.

65 kn

Povede ih na goru.

Zbirka homilija za liturgijsku godinu A.

Uredio A. Crnčević.

304 str.

65 kn

Naša izdanja potražite:

Hrvatski institut za liturgijski pastoral
Kaptol 26, 10000 Zagreb
tel.: 01 3097 117
faks: 01 3097 118
e-mail: hilp@zg.t-com.hr

